VERHANDELING

OVER DE

CROUP.

VERHANDELING
OVER DE
CROUP;

VOORGELEZEN BIJ DE CLASSIS DER WIS- EN NATUURKUNDIGE WETENSCHAPPEN VAN HET INSTITUUT, IN DERZELVER ZITTINGEN VAN DEN 22, 26 JUNIJ EN 6 JULIJ 1807;

DOOR

J. C. DES ESSARTZ,

Lid der Clasſis, Doctor-Regent, en Oud-Deken der Geneeskundige Faculteit van Parijs, Lid van de Geneeskundige Academie en Societeit van Parijs, van verſcheiden andere Geneeskundige Genootſchappen, en van het Atheneum der Kunsten.

OP ORDER VAN

Z. M. DEN *KONING* VAN *HOLLAND*

UIT HET FRANSCH VERTAALD, EN MET EENIGE AANMERKINGEN VERMEERDERD

DOOR

F. J. VAN MAANEN,

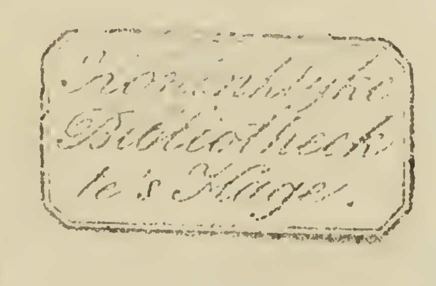
Gewoon practiſerend en Stads Medicinæ Doctor in den Haag, Lector in de Schei- en Artſenijmengkunde, Lid der Stedelijke Commisſie van Geneeskundig toezigt aldaar, van het Bataafsch Genootſchap der proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, enz.

IN DEN HAAG,

BIJ DE GEBROEDERS VAN CLEEF,

BOEKVERKOPERS DES KONINGS EN DER KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK.

1808.

VERDEELING VAN DIT WERK.

VERHANDELING.

VOORREDE.

Ik heb kinderen aan de Croup ziek zien liggen, ik heb alle de ſchriften over die ziekte die ik magtig kon worden gelezen, ik heb 'er over met velen mijner Kunstgenooten, ook beoefenende Geneeskundigen geſproken: ik heb de kundigheden, welke ik uit die bronnen van onderrigt geſchept heb, vergeleken met het tafereel dat mij de ziekte en de ſtaat der zieken geſchetst hadden, zoowel als met het uitwerkſel der geneesmiddelen.

Twee onlangs plaats gehad hebbende voorbeelden, waarvan het een de Zoon is van den beroemden Cuvier, mijn Ambtgenoot, en beſtendige Secretaris van de Claſsis der Wis- en Natuurkundige Wetenſchappen, ſlechts twee en een halve maand oud, hebben mij bevestigd in de opmerkingen die ik gemaakt, en het oordeel dat ik geveld had.

Ik heb mij gevleid dat derzelver bekendmaking eenig nut kon ſtichten, en ben daartoe overgegaan, dezelve eerst voorlezende bij de Claſsis waarvan ik de eer heb Lid te zijn, en ze daarna latende drukken.

Na

Na derzelver voorlezing op den 29 Junij, wierd ons berigt, dat de Geneeskundige School, op order van den Minister van Binnenlandſche zaken, het programma eener prijsvraag opmaakte, waarvan het beste antwoord, betrekkelijk deze verſchrikkelijke ziekte, door onzen doorluchtigen Keizer en Koning, zou bekroond worden.

Daar ik geen het minſte inzigt van geldzuchtig belang had, met het voornemen dat ik had opgevat, en ik zoowel in mijne daden als in de ſchriften die ik zamengeſteld heb geene andere drijfveer gehad heb, dan de zucht naar roem, en die ſtrelende en zuivere zelfvoldoening van mijn pligt te hebben betracht, zoo heb ik mijne Verhandeling niet terug gehouden; voor een grondregel hebbende aangenomen, hoe vroeger men eenig nut ſticht, des te grooter is hetzelve; ik bied dezelve dus aan mijne Medeburgers en Kunstgenooten aan.

Welligt zal het klein getal bladzijden dat dezelve beſlaat, haar weinig waardig eens zoo belangrijken onderwerps doen keuren. Ik weet welke verwijten men haar al wel het meest zal doen; b. v. van ſtil te hebben gezwegen over den eerſten oorſprong der Croup; over die vraag: *Is zij eene nieuwe plaag, of was zij reeds onder eenen anderen naam bekend?* van niet te hebben aangehaald, ja niet eens genoemd, de

Schrij-

Schrijvers die over haar iets in 't ligt gegeven hebben: van niet te hebben bijgebragt de waarnemingen van elk hunner, noch hunne bijzondere gevoelens, en waarin zij elkander tegenfpreken; van niet te hebben nagefpoord of hunne geneeswijze ook in verband ftond met de eene of andere geliefkoosde geneeskundige leer van 't land waarin zij wonen; van niet uitgeweid te hebben over het maakfel der zieke deelen; en geen proef aan de hand te hebben gedaan om de eerfte oorzaak van de ftremming der eiwitftof te ontdekken. — Misfchien had ik dit alles kunnen doen.

Ik weet wel dat alle deze fchitterende voortbrengfels eener groote geleerdheid een werk luister bijzetten; maar, wijsgerig befchouwd, zijn ze bijna alle, niet meer dan louter gefchiedkundige of ftelfelmatige befpiegelingen; en ik heb geoordeeld, dat hetgeen belangrijk is voor den Arts die genezen wil, en voor Ouders die hunne kinderen genezen willen hebben, alleenlijk was eene Verhandeling van beoefenende Geneeskunde, met naauwgezetheid en duidelijkheid gefchreven, die de toevallen der ziekte zoo fprekend fchetfte, dat men haar van den eerften aanval af gemakkelijk kon kennen, die de behandeling welke men moet in 't werk ftellen opgaf, derzelver trappen geëvenredigd naar die der ziekte, en de middelen die men in de

meeste

meeste omſtandigheden als de krachtdadigſte had leeren kennen. Die onderwerpen alleen hebben mijnen ijver bezig gehouden, mijne pen beſtuurd.

Ik heb ze bepleit voorgelicht door eene ſtudie en beoefening van meer dan vijftig jaren; de glans van dat licht verbreidt zich over alle ziekten, want het zijn altijd dezelfde ſpringveêren, dezelfde werkoorzaken die het leven onderhouden; en deze eens wel gekend zijnde, is het gemakkelijker hunne ſtoornis, en gebreken, welke het wezen der ziekte uitmaken, te onderſcheiden. Mogt ik daaruit voorſchriften afgeleid hebben, duidelijk genoeg om wel bevat te kunnen worden, en juist genoeg om het leven van een groot aantal kinderen te behouden.

VER-

VERHANDELING

OVER DE

CROUP. (A)

EERSTE AFDEELING.

Uitwerkſelen der Croup.

OFSCHOON het getal der over de Croup bekend gemaakte waarnemingen zeer aanmerkelijk zij, en die waarnemingen medegedeeld zijn door niet min verlichte dan ijverige Genees-hee-

(A) Ik heb bij de vertaling van dit werkje den naam van *Croup* behouden, omdat dat woord, op zich zelve, (immers voor zooveel mij bekend is), geene beteekenis hebbende, althans geen valsch denkbeeld omtrent den aard der ziekte kan doen geboren worden; ook is de ziekte thans zoo algemeen onder dien naam bekend, als dezelve weinig nieuw is.

Hij toch, die maar eenigermate met den gang der Geneeskunde bekend is, weet, dat de Gel. HOME, reeds drie en veertig jaren geleden, deze ziekte onder denzelfden naam van Croup beſchreven heeft; en het reeds

heeren, uit onderſcheiden landſtreken, waarin die ziekte *epidemisch* geregeerd heeft, als in Zweden en in eenige kreitſen in Duitschland; of *endemisch* of *ſporadisch* als in Schotland, Engeland, Italie, America, en zelfs in Frankrijk (B); — zoo kan men niet te min niet ontvein-

---

reeds dertig jaren onder onze Landgenoten zoo bekende, en in zoo veele huisgezinnen verſpreide en gelezen werk over de ziekten der kinderen van den beroemden Rósen van Rosenstein, vermeldt ook zeer uitvoerig deze *bijzondere ſoort van keelziekte*, van het werkje van Home tevens gewag makende, en dienzelfden naam van Croup niet vergetende te melden. Dit beantwoorde dus eenigzins ſtellig, ten opzichte onzer Landgenoten, de vraag, of de Croup eene nieuwe ziekte, en derzelver benoeming nieuw uitgevonden zij. (Zie ook de eerſte Noot van den Schrijver). [*Vert.*]

(B) Ten bewijze hiervan kan ſtrekken de volgende opgave van Schrijvers, die opzettelijk over deze ziekte gehandeld hebben, waaruit men kan nagaan, hoe dezelve ſedert de laatſte dertig jaren den aandacht der Geneeskundigen hebbe bezig gehouden.

F. Home. An inquiry into the nature, cauſe and cure of the Croup, Edinb. 1765. Waarvan men den hoofdzakelijken korten inhoud medegedeeld vindt in de

veinzen, dat 'er nog eene groote onzekerheid plaats heeft over de ware kennis en doelmatige be-

---

de Natuur- en Geneesk. Bibliotheek van den Hooggeleerden E. SANDIFORT III. D. bl. 328.

CRAWFORD. Disſ. de Cynanche ſtridula. Edinb. 1771.

MICHAËLIS. De Angina polypoſa ſive membranacea. Argent. 1778.

RÓSEN VAN ROSENSTEIN. Handleiding tot de kennis en genezing van de ziekten der kinderen. Tweede druk. 1779. II. D. bl. 188.

CHAMBON. In Hiſtoire de la Societé de Médecine. An. 1780. en 1783.

EYERELL. Comment. in Stollii Aphorismos. I. D. bl. 308.

WICHMANN. Ideen zu Diagnostik. II. B. bl. 113.

LENTIN. Beiträge zur Arzneiwisſenſchaft. 1789. I. B. bl. 337. III. B. 187.

CONSBRUCH. Taſchenbuch für angehende practiſche Aerzte. Derde druk. 1800. I. D. bl. 192.

J. G. UNSLEB. Disſ. inaug. de angina membranacea. 1803.

JAHN. Neues Syſtem der kinderkrankheiten nach erfahrung und Browniſchen grundſätzen. 1804.

 Vo-

behandeling dier ziekte, omdat de beſchrijvingen, die wij van dezelve hebben, niet gelijkvor-

---

VOGEL. Handbuch. IV. B.

HUFELAND. Journal der Pract. Arzneiwisſenſchaft. I. B. 1. St. II. B. II. St.

SPIERING. Handbuch der innern und äusſern Heilkunde.

HOPFF. Abhandlung über den Croup. Hanau. 1808.

J. J. VAN PLENK. Handl. tot de kennis en genezing van de ziekten der kinderen. Uit het Latijn vert. 1808. bl. 177.

Alle de hier opgenoemde Schrijvers hebben dezelfde ziekte in de opgenoemde Schriften en Verhandelingen beſchreven, in derzelver kenteekenen, toevallen en behandeling, en zelfs voor derzelver tijd vindt men gewag gemaakt van ziekten, die met dezelve zooveel overeenkomst hebben, dat men dezelve voor zamentreffingen van Croup met andere ongeſteldheden, of ook wel voor Croup alleen, ſchijnt te mogen houden; waartoe voornamelijk kan gebragt worden die ziekte van welke COYTTARUS en PASQUIER in *Recherches de la France*. Liv. IV. Ch. 25. p. 635. (Parijs 1607.) ſpreken, en die in 't jaar 1557. zich vertoond heeft. Intusſchen ſchijnt zij den Geneeskundigen van vroeger en oude tijden onbekend geweest te zijn. Allezins verdient hierover verder nagelezen te worden de Disſ. inauguralis de angina infantum in patria, recentioribus annis, obſervata; defenſa ab N. C. D. WILCKE. Upſal 1764. [*Vert.*]

vormig zijn, omdat de in 't werk gestelde geneeswijzen zeer verschillend, en dikwijls elkander tegenover gesteld zijn; eindelijk omdat de trapswijze opklimming der toevallen met geene genoegzame naauwkeurigheid opgegeven is, om te bepalen het oogenblik waarop de ziekte begint, het oogenblik wanneer men handelen moet, en hoe men handelen moet; noodlottig oogenblik, daar hetzelve het behoud of verderf van den zieken beslist.

Die onzekerheid is des te treuriger, daar de voortgang der ziekte snel is, en zij hare slagtoffers somwijlen in minder dan acht en veertig uren nedervelt; daar ze vaak bedriegelijk is, vooral bij haren aanval, en 'er waarlijk hier de spreuk van Hippocrates toepasselijk is, *occasio præceps, judicium difficile.* De gelegenheid gaat ras voorbij, een juist oordeel te vellen is moeijelijk.

Hetgeen mij tot het schrijven dezer Verhandeling noopte was 't volgende. Ik meende dat ik, door in kort tafereel de meest bewezen daadzaken, en de zekerste en ontwijfelbaarste waarnemingen, tot op dezen dag, bij een te brengen, de beoefening dier ziekte gemakkelijk zou maken, derzelver beoordeeling minder dubbelzinnig, en geneeswijze zekerder.

 Men

Men is gewoon de geſchiedenis eener ziekte te beginnen met die van hare toevallen, zitplaats, en oorzaken; men rangſchikt ze, men bepaalt voorts 't geen ſtrekken moet om haar te onderſcheiden, berekent derzelver waarſchijnlijken loop en uitkomst, beſluit hetgeen gedaan moet worden, en den weg die men tot dat einde moet inſlaan. Kan zulks gemakkelijk geſchieden, dan voegt men 'er daar en boven nog eene naauwkeurige beſchrijving bij der wanordens die zij achter gelaten heeft, in onderſcheiden ingewanden, werktuigen, enz.

In de duisterheid die onze tegenwoordige ziekte omhult, waarvan de benoeming *Croup* (C), die uit Schotland tot ons ge-

---

(C) *Eene bijzondere ſoort van keelziekte* wordt ze alleen door SANDIFORT in de Vertaling van RÓSEN VAN ROSENSTEIN genoemd: hij zelve noemt ze, in de Zweedſche Almanak van 1769, [waarin hij jaarlijks gewoon was de eene of andere ziekte der kinderen te beſchrijven], *en ſwaor halsjuka*, *med fraemmande hinna i luftroeret*, eene zware keelziekte, met een vreemd vlies in de luchtpijp: — naderhand is dezelve in Zweden genoemd *ſtrijpsjuka* [worgziekte]. De Duitſchers noemen haar *hâutige brâune* [vliezige keelziekte], *Hûhnerweh* [hoenderziekte], naar het geluid

gekomen is, geen denkbeeld oplevert, dat eenigermate tot opheldering zou kunnen ſtrekken, heb ik gemeend, dat het duidelijker zijn zou eerst de veranderingen te leeren kennen, welke zij voortgebragt heeft in de bewerktuiging der deelen, waarop zij hare moorddadige werking heeft uitgeoefend, bij uitſluiting van alle anderen, omdat de aard der voor onze zintuigen bevattelijke uitwerkingen eener ziekte altijd een klaarder denkbeeld geeft, dan de getrouwſte en naauwkeurigſte opgave der toevallen, die zich onderling opgevolgd hebben, zelfs van haar begin af, tot haren hoogſten trap; want zoo die toevallen al grootſtendeels eigenlijdend zijn, (dat is, aan de ziekte zelve haren oorſprong verſchuldigd), zoo zijn 'er echter ook vele die medelijdend zijn, (dat is, te gelijk met de anderen, en ook uit dezelven ont-

luid dat 'er bij gepaard gaat. Geneeskundige Latijnſche Schrijvers noemen haar, *Angina membranacea*, *polypoſa*, *trachealis*, *ſuffocatoria: Cynanche ſtridula*, *ſuffocatio ſtridula*, *cynanche trachealis humida.* In Penſilvaniën wordt zij *the Hives*, *the Bowel hives*; in Nieuw Engeland *the bladder in the throat*, [de blaas in de keel] genoemd, enz. [*Vert.*]

ontſlaande), en die niet dan den tweeden rang in de ziekte bekleden moeten; — en ook weer anderen, die van vorige gebreken afhangen, en dus reeds hare ware zitplaats uit het oog kunnen doen verliezen, en de ſoort van afwijking van de natuurlijke bewerktuiging, waartoe zij gebragt behoort te worden.

Die wijze van den waren aard eener ziekte na te ſporen, en haren wezenlijken toeſtand te onderzoeken, komt mij voor dat altijd behoort aangenomen te worden, en wel voornamelijk in het onderzoek van haar, die ik thans onderneem na te gaan; en zulks met des te meer reden, daar het eigenaardig gebrek der Croup met zulk eene ſnelheid werkt, en zulke kenſchetſende uitwerkſelen te weeg brengt, dat men het ligtelijk onderſcheiden kan van de andere ongeſteldheden in dezelfde deelen.

Dienvolgens heb ik bij een verzameld alle de bekendgemaakte beſchouwingen van lijken van door die ziekte gevelde ſlagtoffers. Nu is het bewezen door de eensluidende beſchrijvingen van den toeſtand der wegen tot de ademhaling, bij een aantal van voorwerpen, dat 'er na den dood, van het ſtrottenhoofd af, tot in de luchtbuizen toe, en zelfs tot in de kleinſte takjens dier gedeeltelijk kraakbenige

buis-

buisjens, zoodanig een ſtevige ſtoffe beſtaat, dat zij langzamerhand vernaauwt, ſomwijlen eensklaps geheel en al die buizen verſtopt, en de inlating der lucht in de longblaasjens verhindert, waaruit noodwendig verſtikking en de dood ontſtaan moeten.

Die ſtoffe zit niet vast aan het ſlijmvlies der luchtpijp of des ſtrottenhoofds; want na den dood trekt men 'er dezelve gemakkelijk uit, daar ze door geen punt terug gehouden wordt, of op zijn meest door eenige zoo tedere vezeltjens, dat zij bij de minſte poging loslaten; zij zit dus ſlechts als een losſe buis in de luchtpijp. Vele zieken hebben ze onder die gedaante opgehoest. (D)

Hare ſtevigheid is niet altoos, of in alle tijdperken, dezelfde. Bij den aanval der ziekte is dezelve vloeibaar, maar lijmerig, draderig, vervolgens wordt ze dikker, lijviger, en nadert den vasten ſtaat. Behoudt zij deze vastheid in de luchtbuizen, dan vindt men meestal tus-

ſchen

(D) De Heer Hopff heeft eene geheele pijp van zulk eene huid bij een zijner zieken, op den tweeden dag der ziekte, zien uitwerpen, welke volkomen de gedaante der luchtpijp had. [*Vert.*]

ſchen haar, en het ſlijmvlies dier deelen, eene vloeibare ſtoffe. Men heeft ook op dezelfde plaats, en in de takſchietingen der luchtbuizen, eene ſtoffe gevonden van eene papachtige zelfſtandigheid.

Hare kleur is grijsachtig-wit, geelachtig, ſomwijlen rozekleurig aan de oppervlakte die aan het ſlijmvlies van het ſtrottenhoofd of der luchtpijp raakt. Die rozekleur is niet beſtendig; men heeft ze ſlechts eens of tweemalen waargenomen: men moet ze dierhalven als toevallig beſchouwen, en ontſtaande uit eene oorzaak onderſcheiden van die der Croup, of als een uitwerkſel van het geweld of de hardnekkigheid van den hoest, daar ze niets anders is dan eene bloederige doorwaſeming van het ſlijmvlies.

Het gedaan onderzoek van het achterſte gedeelte des monds heeft, bij ſchier geene ſlagtoffers dier ziekte, eenige ſporen van ontſteking doen gewaar worden. Bij eenige weinigen ſlechts waren, vooral na veelvuldige aanvallen van hoest, die elkanderen kort opvolgden, het verhemelte en de amandelen gezwollen, en een weinig rood; maar het hoofd des ſlokdarms had zijne natuurlijke kleur, en was vochtig: ook was de doorzwelging bij allen beſten-

ſtendig onbelemmerd en gemakkelijk geweest. Die beſtendige onbelemmerdheid moet men vooral opmerken als een eigenaardig verſchijnſel bij de Croup, als een onderſcheidend kenteeken.

De longen waren altijd gezond, ten zij 'er eene zamengeſteldheid van ziekte plaats had, door een bijkomend bederf in de vochten, of eene gebrekkige werktuigelijke geſchiktheid tot ziekte, 't zij die vooraf beſtond, of voortgebragt was door de ſtoornis en ſchokken die het geweld van de verſtikking veroorzaken.

Zie daar 't geen het meest beſtendig plaats heeft, omtrent de zintuigelijk bevattelijke uitwerkſelen dezer ziekte, en derzelver onmiddelijke oorzaak; des te belangrijker om gekend te worden, naar mate zij ſneller worden te weeg gebragt.

TWEEDE AFDEELING.

Zitplaats der Croup.

De gevolgtrekking, die natuurlijker wijze uit deze daadzaken voortvloeit, is, dat men alleenlijk in het ſtrottenhoofd, de luchtpijp

en

en de luchtbuizen de zitplaats dezer ziekte zoeken moet, en dat hare ware uitwerkende oorzaak is eene verdikking van het in de kliertjens van dat deel afgefcheiden vocht, gefchikt om daar aan die buigzaamheid en afmetingen te laten blijven behouden, welke dienen moeten, om de dampkrings-lucht eenen gemakkelijken toegang tot, en uitgang van de longen te laten.

Eer wij de werkoorzaken dier verdikking trachten op te fporen, zal het niet ondienstig zijn haren aard te onderzoeken. Nu volgt het uit de ontledingen van, en de proeven genomen op die lijmerige vloeiftof, dat het eenvoudig een waterig vocht is, dat de verfchillende trappen van lijvigheid doorloopt, waarvoor het vatbaar is, en zulks van die vloeibaarheid af, die daaraan natuurlijk eigen is, tot eene dichtheid toe, zoo als men die in de flijmvliesproppen, en zelfs in fommige vliezige zelfftandigheden ontmoet. De ontleedkundige bezigtiging, en het onderzoek der opgehoeste ftoffen, hebben proefondervindelijk die trapswijze verdikking, naar mate van den voortgang der ziekte, bevestigd.

De geneeskundige gefchiedenis heeft ons onderfcheiden voorbeelden geboekftaaft van

zoo-

zoodanig eene ſtremming of verdikking, in verſchillende deelen, holligheden, en werktuigen. (E) Uit veelen zal ik ſlechts de twee volgende aanhalen. Een kind van acht maanden had het aangezicht bedekt met eene etterende korst; men gebruikte daar tegen zeker ſmeerſel, de korst viel af, de huid van het aangezicht droogde op: maar 'er volgde een drooge hardnekkige hoest, die alle voedſel deed uitwerpen, en het kind bezweek onder de geweldigſte buikpijnen. Het ligchaam wierd in de ommeſtreek der maag opgezwollen en zeer uitgezet bevonden, en de bolle oppervlakte der lever was overdekt met een geelachtig wit weefſel, van eene lijn dikte, en dat op veele plaatſen aan het middelrif gehecht was; voor 't overige kon men dat weefſel met het hecht van 't ontleedmes wegnemen.

Eene vrouw van bij de zestig jaren loosde ſe-

(E) Het is niet ongewoon dat ſoortgelijke vliezen uit ſlijm gevormd worden: zie de Verhandeling van WARREN, bijzonder over de ſlijmproppen in de luchtpijp in *Medical Transactions* vol. 1. bl. 407. én verder *Philoſoph. Transactions abridged* vol. 3. bl. 60. HALLER *Elem. Phyſiologiæ* III D. bl. 149. enz. [*Vert.*]

federt verfcheiden weken met het water, waarvan de hoeveelheid fterk verminderd was, flijmproppige draden van de dikte eener ganzefchacht, en fomwijlen van meer dan ¾ el lengte. Dit hield niet op, dan na een aanhoudend gebruik van mijnftoffelijk of planten-loogzout, in een afkookfel van Pareira brava wortel en Parietaria, met ftroop van de vijf openende wortelen. Deze vrouw was lang gekweld geweest met een fchilferachtig uitflag.

Die verdikking of ftremming van 't vezelvocht (*lympha*) is dan geene ontaarding die aan de Croup bijzonder eigen is; maar naar gelang der plaats waar ze gevormd wordt, maakt ze 'er het wezenlijk, en men kan zeggen eenigst gevaar van uit. (1)

Hoe-

(1) De ziekte van dezen naam is derhalven niet eene wezenlijk nieuwe ziekte. Men vindt 'er zelfs de voornaamfte kenmerken van in fommige befchrijvingen van keelziekten, door Geneesheeren bekend gemaakt, die getrouwe waarnemers waren, welke niets verhaalden dan 't geen zij zagen, al ftreed het dan ook tegen hunne aangenomen ftelling. Het is eerst federt omtrent vijftig jaren, dat haren aard beter onderzogt en naauwkeuriger gekend, geleid heeft tot eene nieuwe en gefchiktere geneeswijze. Haar karakter, en zitplaats is al hetgeen 'er nieuw van is.

Hoedanig dan ook de lijvigheid zijn moge die het vezelvocht alsdan verkregen heeft, zoo vertoont het, ſcheikundig ontleed zijnde, niets, dan de beſtanddeelen en eigenſchappen der eijwitſtof, zonder eenig deeltje van vreemd bijgemengde ſtoffen; — in een woord, de vergelijking van deze ſlijmige aanwasſen met het ſlijm zelve, dat in den gezonden ſtaat het ſtrottenhoofd, de luchtpijp, de luchtbuizen en derzelver takſchietingen glibberig maakt, vertoont geen verſchil, dan alleen in zijnen trap van verdikking en vastheid. (2)

DERDE AFDEELING.

Oorzaken der Croup.

Voorzeker het zou ons evenveel zelfsvoldoening als nut aanbrengen, indien wij 'er de

(2) Ik geloof dat ik met regt die geweldige, en ſpoedig doodelijke hartkloppingen, die ontſtaan uit ſlijmproppige weefſels en draden, die bijna geheel en al de groote ſlagader verſtoppen, en in meerderen of

de werkoorzaak van konden leeren kennen. In de voorbeelden die andere ziekten opgeleverd hebben ziet men die werkoorzaak, of men is met reden gemachtigd om ze te kunnen bepalen: maar in de geschiedenis der Croup hebben wij hetzelfde voorregt niet: ook hebben de Schrijvers omtrent derzelver oorzaken geene ziektekundige opgave gedaan.

Sommige hebben, naar aanleiding van bijzondere gebeurtenissen, gemeend ze te moeten toeschrijven aan plaatselijke gesteldheden, of aan de temperatuur van den Dampkring. De hernieuwde aanval der ziekte, onder dezelfde omstandigheden, heeft hun aan den invloed dier plaatselijke gesteldheden, als eerste oorzaak, kunnen doen gelooven; maar daar de ziekte zich zoowel op hooge en drooge plaatsen, als in lage en vochtige vertoond heeft, zoo wel bij warme als koude liggingen des lands, en daar geen jaargetijde 'er van bevrijd is geweest; zoude men zich zelven niet gelijk blijven, indien men den invloed dier natuur-

kun-

of minderen graad de hartsholligheden beslaan, beschouwen mag, als veroorzaakt door eene zoodanige verdikking van het vezelvocht.

kundige eigenſchappen, als de eerſte werkoorzaak der Croup, wilde aannemen; zoo als men zich ook grovelijk bedriegen zoude, indien men ze zonder bepaling verwierp, en ze ten minſten niet als eene zeer vermogende gelegenheids-oorzaak, erkennen wilde.

Bij gebrek dan van verklaringen, uit zoodanige natuurkundige eigenſchappen afgeleid, moet men, (vooronderſteld zijnde dat diergelijke verklaringen noodzakelijk zijn), andere oorzaken, andere werkmiddelen opzoeken, vermogend genoeg, om zulk eene plotſeling opkomende en hardnekkige ontaarding van het ſlijm, dat het inwendig gedeelte der luchtpijp bekleedt, te veroorzaken. Dan ongelukkig ontbreekt ons hiertoe te benoodigde aanleiding, en wij blijven aan grove en noodlottige dwalingen blootgeſteld, vooral in de keuze der geneesmiddelen, die zij ons aan de hand zullen geven, indien wij bij gevolgtrekking, of overeenkomst, redeneren willen.

Wel is waar de ſcheikundige proefnemingen leeren ons, dat de eijwitſtof zich verdikt, ſtremt, hard wordt, wanneer ze met deze of gene zelfſtandigheid, met het een of ander zuur, in eenen meerderen of minderen graad van warmte behandeld wordt: maar zal men daaruit nu

B be-

befluiten, dat het diezelfde vaste of vloeibare zelfſtandigheden zijn, die in de Croup de eijwitſtof de verſchillende graden van verdikking laaten doorlopen, welke men heeft waargenomen?

Die ſtremmende zelfſtandigheden zouden niet in den mond kunnen gebragt worden, dan door de lucht, de ſpijze, of den drank. Maar waarom zouden zij dan niet gelijkelijk werken op het geheele met kliertjens voorziene vlies, dat het gehemelte, het hoofd des ſlokdarms, het binnenſte der wangen, in een woord, alle de werktuigen, tot de ſpeekſelmaking behorende, omkleedt? Waarom zou hunne werking zich tot het ſtrottenhoofd bepalen? waarom die werking niet, met hetzelfde geweld, alle de kinderen aanvallen die in hetzelfde huis wonen, en hetzelfde voedſel gebruiken. Raadplegen wij de geſchiedenisſen dier ziekte, en wij zullen overtuigd worden, dat die gelijktijdig algemeene invloed geen plaats heeft.

Het is mij bekend, dat van vijf kinderen, van denzelfden vader en moeder, alle in hetzelfde huis wonende, 'er drie aan de Croup geſtorven zijn, in minder dan acht en veertig uren, en dat de twee anderen blotelijk met eene hardnekkige verkoudheid zijn gekweld

ge-

geweest: van drie anderen, van hetzelfde gezin, maar zes uren van elkanderen afwonende, is 'er een onder die boosaardige ziekte bezweken, en de twee anderen, broeder en zuster, zijn 'er niet door aangetast geweest. (3) Wil-

---

(3) Zou men uit deze twee voorbeelden niet kunnen besluiten dat de Croup geene besmettelijke ziekte is, en dat hare gelijktijdige invloed bij meer dan eenen lijder, in hetzelfde huis, in hetzelfde jaargetijde, in hetzelfde land, meer afhangt van de ligchaamsgesteldheid der lijderen, dan van alle andere oorzaken? (F)

(F) Uit die voorbeelden geloof ik wel juist niet dat men zulks zou kunnen besluiten; immers hoe menigmalen gebeurt het niet, dat ontwijfelbaar besmettelijke ziekten, b. v. kinderpokjes, in dezelfde plaats, in hetzelfde huis, den eenen aanvallen, en den anderen verschonen, en niet dan maanden, en zelfs jaren naderhand de verschoond geblevene overvallen. Men zou dus, anders denkende, de vraag van den Heer DES ESSARTZ kunnen omkeeren en zeggen: zou men uit het eerste voorbeeld niet kunnen besluiten, dat de Croup eene besmettelijke ziekte is, en dat hare niet gelijktijdige invloed bij den eenen lijder, in hetzelfde huis, jaargetijde en land, meer afhangt van de onvatbaarheid der lijderen voor de besmetting op dat tijdstip, dan van andere oorzaken? [*Vert.*]

Wilden wij de Schrijvers, wier waarnemingen wij bezitten, hier affchrijven, ligt zouden wij de bewijzen van het verfchil der eigenaardige gefteldheid (*idiofyncrafie*) vermenigvuldigen kunnen, die 'er plaats hebben moet bij de voorwerpen, om hun vatbaar te maken voor de werkoorzaak der Croup, of ongevoelig voor dezelve.

Laten wij dan de verklaring eener daadzaak daar, terwijl ons het benoodigd licht ontbreekt, om die verklaring met bewijzen te kunnen onderfteunen, en vergenoegen wij ons met dat geen, 't welk in die daadzaak onbetwistbaar is. Nu is het bekend, 1. dat de Croup zich altijd vertoont gedurende of na eene zinkingachtige gefteldheid. Onder de Schrijvers die deze gefteldheid, ten minften als eene gelegenheidsoorzaak, opgeven, kan men die genen tellen, die zonder ze uitdrukkelijk te noemen, de vochtige waterachtige plaatfen, de nabijheid der zee, van rivieren, en groote waterplasfen, als de werkoorzaak der Croup opgeven. Men moet dan deze eerfte waarneming, *het gelijktijdig beftaan der Croup met de zinkingachtige gefteldheid*, (conftitutio catarrhalis), als een beftendig verfchijnfel aanmerken.

2. Even eens is het met de tweede waarneming

ming gelegen. *De Croup tast bij voorkeur kinderen aan, die zeer vet en poezelig zijn, eene ſlappe en tedere ſpiervezel hebben, en, uit dien hoofde, zeer voor verkoudheden bloot ſtaan.* Bij de volmaakte overeenſtemming der waarnemers op dat punt, zal ik de twee volgende daadzaken voegen: van de vijf hier boven aangehaalde kinderen, waarvan 'er drie aan de Croup geſtorven zijn; en van de drie anderen, bloedverwanten der vijf eerstgenoemden, waarvan 'er een ook plotſeling een ſlagtoffer dier ziekte geworden is, waren de vier die het met den dood bekopen moesten zeer vet, zwaar, dof, ſlaperig, en ſteeds gekweld met zinkingen en verkoudheden, wanneer de luchtsgeſteldheid 'er maar eenigzins aanleiding toe gaf; terwijl hunne broeders en zusters, en jonge naburen, die van een wat droger en zelfs mager geſtel waren, gemakkelijk den invloed van diezelfde zinkingachtige geſteldheid hebben doorgeſtaan, ſchoon gebragt tot den trap van kinkhoest, die bij de meesten gepaard ging, met den piependen hoest, en de bij die ziekte gewone ſtuipachtige half-verſtikking.

3. Eindelijk, in de medegedeelde waarnemingen, bevindt men, dat, onder het groot aantal dier lijderen, 'er niet een het twaalfde jaar

bereikt heeft. Gevolgelijk komen alle Schrijvers daarin overeen, dat zij de Croup onder de ziekten aan de kinderen eigen rangschikken, dat is, zulke ziekten, die afhangen van den aard der aan hunnen leeftijd bijzonder eigene natuurwerkingen; sommige zelfs bepalen den eindpaal dier ziekte op het zevende jaar: en in de daad is het getal der genen, welke dien ouderdom overschreden hadden, zeer gering. Men kan dus, zonder het verwijt van voorbarigheid te behoeven te vrezen, de Croup kenschetsen als eene keelziekte, (4) die aan kinderen eigen is, van hunne geboorte af, tot hun twaalfde jaar, op zijn meest.

Hier kan de nieuwsgierigheid van hun, die altijd het *waarom* willen weten, en de verklaring hebben van hetgeen zij zien plaats grijpen,

---

(4) Wij gebruiken dien naam niet, dan om ons te schikken naar het meest algemeen taalgebruik; want wij meenen, dat de Croup niet tot den rang der keelziekten behoort, die, bij alle de oude Schrijvers, en bij schier alle de nieuwen, die hun nageschreven hebben, ontstekingsziekten zijn, daar de Croup zulks niet, uit haren aard, is. Zie bladz. 26 en volg., en het Bijvoegsel.

pen, bevredigd worden, door hetgeen de Ontleed- en Menschnatuurkunde ons te dien opzigte leeren. Want het is bewezen, dat het kliergeſtel bij kinderen groter uitgebreidheid heeft, en op meer punten werkt; dat de afſcheiding der waterachtige vochten, vooral in de bovenſte werktuigen, veel overvloediger is, dan bij de volwasſenen; en dat die meerdere overvloed des te ſterker is, naar mate het kind het tijdſtip zijner geboorte nader bij is, en dat zij trapsgewijze afneemt, naar mate het zich van dat tijdſtip verwijdert.

Daar de Croup eene zamenſtremming is van het vezelvocht, dat in de klieren van het ſtrottenhoofd, der luchtpijp en luchtbuizen afgeſcheiden wordt, zoo is 't niet te verwonderen, dat ze ligter ontſtaat bij hun, in wier bewerktuiging de afſcheiding van dat vocht overvloediger plaats heeft, en bij welken dat vocht eene nadrukkelijker neiging heeft tot lijmerigheid en verdikking: — dit nu ondervindt men bij de kinderen, voornamelijk tot aan derzelver tweede levensperk, 't geen bepaald en geëindigd wordt door het tanden krijgen; maar op eene veel duidelijker wijze ondervindt men het bij de genen, die eene ſlappe en tedere ſpiervezel hebben, 't zij door

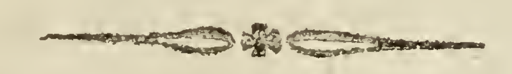
het verblijf op eene zeer vochtige plaats, 't zij door het uitwerkſel van eene vermindering en uitputting van levensgeesten, ten gevolge eener ziekte, of van terug gedreven of kwalijk behandelde huid-uitſlagen, verkoudheden, hardnekkig hoesten, gelijk de over de Croup bekendgemaakte waarnemingen ons daarvan een aantal voorbeelden opleveren.

Eene andere vraag, die men niet nalaat te doen, is, waarom die zamenſtremming alleenlijk plaats hebbe in het vezelvocht dat het ſtrottenhoofd, de luchtpijp, en deszelfs verdere uitbreidingen door de longen bekleedt, terwijl de gantſche uitgebreidheid van het inwendig en achterſte gedeelte des monds, van het verhemelte en den ſlokdarm, zamengevoegd zijn uit een veel grooter getal kliertjens, welke een vocht afſcheiden van volſtrekt denzelfden aard? en intusſchen deelt het laatstgenoemde niet in die gebrekkige ontaarding, welke in dat van het ſtrottenhoofd, en deszelfs aanhangſels geboren wordt.

Wij zullen hierop alleen antwoorden met deze daadzaak, die door alle ontleedkundige waarnemers bevestigd wordt, dat namelijk het vezelvocht 't geen door de kliertjens in de luchtwegen afgeſcheiden wordt, ten opzichte

van den zamenhang der deeltjens waaruit het beſtaat, eene meer lijmerige en als draden ſpinnende taaiheid bezit, dan dat geen, hetwelk aan den ingang des ſlokdarms, en in de andere kliertjens der mond wordt afgeſcheiden.

Indien die ſoort van natuurlijke taaiheid aan den eenen kant dat vocht geſchikter maakt, om de luchtpijp glibberig te houden, en dezelve buigzamer, en tevens niet ſlapper, te maken, om haar in den toeſtand te houden, die ze noodig heeft, om wederſtand te bieden aan de werking der lucht, die bijna onophoudelijk in- en uitſtroomt, zoo maakt ze, aan den anderen kant, diezelfde luchtpijp ook vatbaarder voor den indruk der werkoorzaak van die ſnelle zamenſtremming, hoedanig dan ook die werkoorzaak zijn mag, wier aard, gelijk wij reeds gezegd hebben, nog onbekend, doch wier werking maar al te blijkbaar is.

VIERDE AFDEELING.

Bepaling der Croup.

Uit de vergelijking en vereeniging der beschrijvingen van de toevallen, die de Croup voorafgaan, of haar, door hare verschillende tijdperken, vergezellen; uit de opgave der omstandigheden, waarvan haren aanval afhangt, van den ouderdom, waarin zij gewoonlijk de kinderen aangrijpt, en van de ligchaamsgesteldheid die 'er hun het meest voor blootstelt, zou men zich gemagtigd kunnen wanen om derzelver *diagnosis* (onderkennings - leere) op te maken. Maar die *diagnosis* vooronderstelt eene klare en duidelijke bepaling (*definitie*), zijnde, volgens de grondwaarheid der Redeneerkundigen, enkelzinnig, aan het bepaalde, en wel aan dat bepaalde *alleen*, voegende. Dan de bepaling, welke het grootst getal der Schrijvers aangenomen hebben, vereenigt die hoedanigheden niet in zich: in tegendeel, zij komt ons voor onbestaanbaar te zijn met de ware toevallen der Croup, en bij gevolg onaannemelijk.

In de daad, zij hebben de Croup bepaald als eene wezenlijke ontstekingsziekte van het strot-

ſtrottenhoofd, of volgens ſommige, van het ſlijmvlies der luchtpijp.

Het is van des te meer belang die leere aan een geſtreng onderzoek te onderwerpen, daar het voorzeker niet onverſchillig is, vooral ten opzigte van de keuze der geneeswijzen, om de Croup te beſchouwen en bekend te maken als eene ware ontſtekingsziekte, of dezelve uit een ander oogpunt te beſchouwen en te behandelen. (G)

Ware

(G) Het is inzonderheid in het verdedigen van het ſtelſel dat de Croup geene ontſtekingsziekte is, dat de Schrijver verſchilt van allen, die voor en na hem over deze ziekte gehandeld hebben. In het hiervoor door mij aangehaalde Werkje van den Heer Hopff wordt deze ziekte tweeledig beſchouwd, namelijk ontſtekingachtig, wanneer dezelve *ſthenisch*; niet onſtekingachtig, wanneer dezelve *aſthenisch* is; volgens dien Schrijver kan dezelve dus onder tweederleijen vorm aanwezig zijn, en moet deswegens ook op tweederleij wijze behandeld worden: hieruit beweert hij dan ook, dat het in de luchtpijp gevormde vlies aan twee verſchillende oorzaken zijnen oorſprong te danken heeft, wordende in het geval dat de ziekte ontſtekingachtig is, gevormd en voortgebragt door de uiteinden der zogenoemde *Arteriolæ lymphaticæ* (ſlagadertjens, welke geen rood bloed, maar alleen het

ve-

Ware het noodig dat wij eenig gezag voor ons hebben moesten, om de toeëigening van dien ontstekingachtigen aard aan de Croup te verwerpen, wij zouden voorzeker volstaan kunnen, met haar die eenparige overeenstemming van alle de Waarnemers tegen te stellen, *dat 'er noch in den mond, noch in de lucht-pijp*

---

vezelvocht des bloeds voeren), die op de binnenste oppervlakte der luchtpijp verspreid zijn, en eene ware *crusta inflammatoria* of ontstekingshuid vormen: in het andere door de slijmkliertjens in diezelfde luchtpijp, welke een al te overvloedig slijm afscheiden, 't geen verdikt wordt tot zoodanige vliezen als men dan in dat deel vindt. — Alles wel overwogen zijnde blijkt het toch dat beiden Geleerden niet zooveel van elkander verschillen, en dat, ingeval 'er ontsteking plaats heeft, onze Schrijver alleen beweert, dat 'er dan niet enkel Croup, maar eene complicatie of zamentreffen der Croup met eene tweede ziekte aanwezig is, en dat alsdan de behandeling daarna ook moet geregeld worden. Intusschen aarzel ik niet om mij aan den kant van den Heer des Essartz te voegen, en de eigenlijke ziekte voor niet ontstekingachtig te houden, immers in de zes gevallen derzelve, die ik gelegenheid gehad heb waar te nemen en te behandelen, was 'er geen het minste spoor van ontsteking te bespeuren. [*Vert.*]

pijp, noch in de takſchietingen der luchtbuizen, noch in de longen, eenig kenmerk van ontſteking te vinden was; maar men zou niet nalaten ons tegen te werpen, dat men evenwel niet, dan ten gevolge van naauwkeurig waargenomen daadzaken, en wel die onbetwistbare gevolgen van ontſteking zijn, dat kenmerk aan die ziekte toegeëigend heeft; want men zal niemand diets kunnen maken, dat men, niet uit beweeggronden van dien aard, maar alleenlijk omdat men in de verlegenheid was van die ſoort van keelziekte te bepalen en te rangſchikken, het korter gevonden heeft eene benoeming aan te nemen, die een Schrijver haar reeds gegeven had. Het is dan noodzakelijk die daadzaken te monſteren, en derzelver waarde of onwaarde te wikken in de weegſchaal der ondervinding. Dit zullen wij dan beknoptst mogelijk gaan verrigten.

Alle Geneeskundigen, van Hippocrates af, tot op onzen tijd toe, die, met ter zijde ſtelling van de vooringenomenheid voor deze of gene geneeskundige leerſtelling, waarvoor zij zich verklaard hadden, zich alleen daar bij gehouden hebben, dat zij de verſchijnſelen, welke de ziekten opleverden, wel trachtten te onderſcheiden en op te merken, hebben erkend,

dat

dat alle ontſteking eindigt, met oploſſing, of met verettering, of met verſterving, of met verharding.

De ſnelheid waarmede de verdikking van het vocht der luchtwegen toeneemt, tot eene hoogte, genoegzaam om de ademhaling te beletten, en den zieken, aan zich zelven overgelaten zijnde, te verſtikken, verbiedt hier te mogen rekenen op het vermogen der Natuur, om de oploſſing te bewerkſtelligen. De kunst, tijdig ter hulp geroepen, kan dat oogmerk bereiken; wij zullen naderhand de wijze hoe opgeven.

Verſterving heeft men bij niet eenen zieken, noch gedurende het beloop der ziekte, noch na den dood waargenomen. Een enkel voorbeeld, door Rósen van Rosenstein aangehaald, (H) ſpreekt van dat doodelijk toeval in den mond; maar wanneer men alle de toevallen bij elkander neemt, zal men ligt ontwaren, dat het kind, waarvan hij ſpreekt, het ſlagtof-

---

(H) Men vindt dat in de vijftiende Waarneming, door den Provintialen Geneesheer in Upland, Halenius, aan den Schrijver medegedeeld. Zie het aangehaalde Werk van Rósen van Rosenstein. II. D. bl. 206. [*Vert.*]

offer geweest is, niet van de Croup enkel en alleen, maar van eene wezenlijk onſtekingachtige ſpruwziekte, en dat men het ten onregte op de lijst der aan de Croup overledene kinderen geplaatst heeft. Een beredeneerd onderzoek, van de beſchrevene toevallen, zou nog meer andere kinderen van die lijst uitſluiten.

Eens aangenomen zijnde dat de ziekte van eenen ontſtekingachtigen aard was, was niets natuurlijker, dan dat men 'er verettering bij beſpeurde; maar is het wel zoo zeker dat men etter in het ſtrottenhoofd, de luchtpijp, luchtbuizen, en derzelver takſchietingen, de ware zitplaatſen der Croup, gevonden heeft? Een enkel Schrijver zegt, dat hij etter in den mond gezien heeft: alle de anderen ſpreken alleen van eene etter*achtige* ſtoffe, eene ſtoffe die naar etter *geleek*: eene onbepaalde uitdrukking, die niet het kenmerk der etter aanduidt, en uit de beſchrijving eener ziekte behoorde geweerd te worden, welker verdienste altijd in duidelijkheid en naauwkeurigheid behoort te beſtaan; eene uitdrukking die men, om ſteeds nader tot de kennis der ware etter te geraken, maar al te dikwijls gebezigd heeft ten opzigte der verſchillende veranderingen, welke het dierlijk

ve-

vezelvocht, de eijwitſtof, ondergaat: en wij kunnen die kennis alleenlijk verwachten van de groote vorderingen, welke de Scheikunde gemaakt heeft, en nog dagelijks maakt, in de keuze der werkvermogens, die opleiden kunnen tot eene naauwkeurige ontleding der dierlijke vochten, zoo wel in den gezonden als zieken ſtaat; eene bewerking die, wel is waar, zeer moeijelijk is, doch welke het geduld, de moed en de ondervinding onzer ſcheikundige Artſen ons verbieden op de lijst der onmogelijkheden te plaatſen.

Reeds hebben de proefnemingen op die ſtoffe, zoowel in den vloeibaren als vasten of geſtremden ſtaat, ons haar doen kennen, als beſtaande uit dezelfde grondbeginſelen als de eijwitſtof, en als dat lijmerig ſlijm, waarmede het ſtrottenhoofd, de luchtpijp, en luchtbuizen overtogen zijn. Men vindt 'er de koolſtofzure ſoda en phosphorzure kalk in, grondbeſtanddeelen der eijwitſtof, in den gezonden ſtaat.

Het eenig merkwaardig onderſcheid beſtaat hierin, dat in de bewuste ſlijmſtoffe de grondbeginſelen niet altijd denzelfden betrekkelijken graad van aantrekkingskracht tot elkander bezitten, en bij gevolg dat die ſtof dan eens losſer, dan

dan weder eens ſteviger is; ſomwijlen eens uit den rozenroden gekleurd, door een bloederige doorwaſeming van het eigenaardig rokvlies der luchtpijp, dan weder eens uit den gelen of grijzen, door de bijmenging van eenig ander vocht des ligchaams; welk uitwerkſel niet dat van de ziekte is, waarmede wij ons bezig houden, maar 't welk afhangt van eenige voorafgaande ſtoornis in de dierlijke afſcheidingen.

Iets dat alle onzekerheid omtrent den niet etterigen aard dier ſtoffe wegnemen moet, is dat die zelfde Waarnemers, wanneer zij haar etter*achtig*, naar etter gelijkend, 'er als etter uitziende, noemen, verklaren, dat zij geene kwade lucht bezit, en vooral dat zij met geen teeken van ontſteking gepaard gaat. Rósen van Rosenstein verzekert zelfs ſtellig (I) dat 'er geene verettering plaats heeft in den binnenſten rok der luchtpijp. Wij meenen dus veilig te mogen beſluiten, dat die ſtoffe, 't zij ze dan rozekleurig of van eene andere verwe zij, niet het voortbrengſel eener ontſteking is, maar alleen een minder graad van ſtremming

(I) Zie het aangehaalde Werk bl. 191. [*Vert.*]

ming des ſlijmerigen vezelvochts der luchtpijp, en dat de Croup niet eene wezenlijke ontſtekingsziekte van het ſtrottenhoofd, of van het ſlijmvlies der luchtpijp, is.

Maar wij zullen 'er des te meer van overtuigd zijn, indien wij een vlugtig oog ſlaan op de middelen, door de Geneeskundigen, die de Croup behandeld hebben, aangewend. Deze zijn namelijk de aderlating, braakmiddelen, blaarpleisters, pappen, ſtovingen, baden, zoo wel weekmakende als prikkelende, klisteren, ſtoombaden van water en azijn, niesmiddelen, honigazijnen, kamfer, muskus, duivelsdrek, zwavelether, azijnzure en koolſtofzure ammoniak, kwikbereidingen.

Op deze lijst van geneesmiddelen, waarvan de ondervinding de genezende eigenſchappen heeft leeren kennen, dat is de wijze van werken op de dierlijke bewerktuiging, vindt de beoefenende Geneeskundige geene andere verkoelende middelen, die de kracht bezitten van te verzachten, en de ontſteking te verdoven, dan de aderlatingen, de laauwe waterbaden, 't zij gedeeltelijk 't zij op de oppervlakte van 't ganſche ligchaam aangewend, de verzachtende plaatsmiddelen, de ſtoombaden van denzelfden aard, en de reukeloze buikzuiveringsmiddelen.

De

De werking van alle de anderen is veerkracht hergevend, verſterkend, min of meer prikkelend, en dus geheel ongeſchikt om eene ontſteking te doen verdwijnen, waarvan de uitwerkſelen zoo ſnel en hevig zijn.

Zal men nu beſluiten, omdat met regt beroemde Geneesheeren, die de Croup eene ontſtekingsziekte genoemd hebben, de laatstopgenoemde middelen bezigden, dat zij tegen hunne grondbeginſelen handelden? Dat zij verre. Hun gedrag bewijst veeleer, dat alle in het ſtudeervertrek opgevatte meeningen, dat alle ſtelſelmatige rangſchikkingen, aan het ziekbed verdwijnen, en dat de werkdadige Geneeskundige niets ziet dan de lijdende deelen, den aard hunner ongeſteldheden, en niets bevroedt dan de aanwijzingen, welke zij aan de hand geven, om die te vergelijken met hetgeen zijne ondervinding, en die zijner onderwijzeren, hem geleerd hebben.

De genezingen van zieken, aan welke men aderlatingen had toegediend, leveren geene tegenwerping op, die het gezag der bewijzen ontzenuwt, die wij bijgebragt hebben tegen de wezenlijkheid der ontſteking, als aan de Croup uit haren aard eigen zijnde; want is het onbetwistbaar, dat ſommige kinderen hun behoud

aan de aderlating te danken hebben gehad, niet minder waar is het, dat aderlatingen, ſchoon bij herhaling aangewend, nogthans niet belet hebben dat vele 'er onder bezweken. De redenen dier verſchillende uitkomsten zullen wij ontvouwen, als wij van de aderlating als geneesmiddel, onder het artikel van de behandeling der ziekte, ſpreken zullen; want 'er zijn omſtandigheden, 'er is een tijdperk in deze ziekte, wanneer men 'er zijn toevlugt toe nemen moet.

Men vindt geen ſpoor van verharding in de deelen, welke de luchtpijp uitmaken, noch in die, welke de werktuigen der keel en des ſlokdarms vormen. Dit is geen wonder: de verharding der deelen, die ontſtoken zijn geweest, heeft geen plaats, dan ten gevolge eener langdurige ontſteking in de zachte deelen, en de Croup doorloopt zijne tijdperken met eene groote ſnelheid, door deelen van een bijna vast weefſel.

Na dus de verſchillende uiteinden der ontſteking doorlopen en gemonſterd hebben, en betoogd, dat zij in de Croup niet gevonden worden, gaan wij over tot het onderzoek van eenige der andere toevallen, door de waarnemers geboekſtaafd. Dit onderzoek zal onze

ge-

gevolgtrekking regtvaardigen. — De koorts is onafſcheidbaar van alle plaatshebbende ontſteking, vooral in de deelen, wier werking zoo noodzakelijk is, dat 'er het leven van afhangt. Ongetwijfeld nu behoort tot de laatſten de buis, gevormd door het ſtrottenhoofd, de luchtpijp en luchtbuizen, wier buitengewone gevoeligheid door niemand miskend wordt. Indien dan die buis ontſtoken is, zoo moet de pols niet alleen koorts aanduiden, maar die koorts moet ook, gelijk bij alle andere ontſtekingen, toenemen, tot dat de ziekte tot haar uitterſte, 't zij ten voordeele of ten nadeele, gekomen zij. Dat alles leert de ondervinding: — maar men heeft zulks bij de Croup *niet* waargenomen.

Gemenelijk kent men de koorts uit het getal der polsſlagen in eene minuut. Is dat getal veel meerder dan gewoonlijk is, zoo zal men vermoeden beginnen te krijgen dat 'er koorts op handen is; maar dat tellen der polsſlagen is niet voldoende, om te kunnen verzekeren, dat die meerdere ſnelheid waarlijk eenig ziekte-toeval of teeken is; 'er wordt ook vereischt, dat die meerdere ſnelheid, geduurende eenigen tijd, blijve ſtand houden, dat zij trapswijze toeneme, tot dat

zij tot haren hoogſten graad gekomen zij; — en dat zij niet gewrocht worde door eenige oorzaak, die den omloop des bloeds alleenlijk verſnelle, gelijk hard lopen, eene levendige en onvoorziene aandoening, een ſterke en hardnekkige hoest, eene moeijelijke ſpijsvertering, en andere gebeurtenisſen, gelijk ieder wel eens zal ondervonden hebben. Deze kortſtondige, en ras voorbijgaande verſnelling, is geen koorts, of ziekte-teeken; integendeel, zij is 'er dikwijls de bron en 't grondbeginſel van, door de ſtoornis die zij in de dierlijke verrigtingen te weeg brengt.

Voor en aleer wij die daadzaken toepasſen op den loop der Croup, houde men in 't oog, dat ik de uitdrukking, *indien het getal der polsſlagen veel meerder dan gewoonlijk is*, daarom gebezigd heb, omdat dat getal in elken leeftijd, in de beide kunnen, en bij alle geſtellen, niet hetzelfde is. Alle Geneeskundigen weten, dat dat getal bij kinderen bijna een derde meerder is, dan bij volwasſenen, alles voor 't overige gelijk geſteld zijnde. Het is dus geen wonder, dat in een van die gevallen, waarin wij zeiden dat de pols eene kortſtondige verſnelling ondergaat, bij voorb. in den kinkhoest, de polsſlagen bij de kinderen

ren zich zoo ſnel opvolgden, dat men ze met moeite onderſcheiden, en bijgevolg ook tellen kan.

De beſchrijvingen van den toeſtand des pols', in de Croup onderzocht, zijn verre van gelijkvormig te zijn bij de Schrijvers. Meerder duidelijkheids-halve, zullen wij dezelve drieledig beſchouwen, en naar mate van het tijdſtip waarop de Arts geroepen is, en naar mate van het beloop der ziekte.

In de aanvallen van den hoest is de pols levendig, ſnel, en die verſnelling neemt toe, zoodat men vrezen zou voor eene geheele vernietiging deszelven, wanneer de hoest eene benaauwdheid tot verſtikken's toe veroorzaakt. Maar, is die aanval van hoest voorbij, zoo neemt die verſnelling trapswijze af, en verdwijnt, zoo lang het tijdperk der kalmte duurt; en zelfs zal de Arts, op dat oogenblik bij het kind geroepen, hetzelve volſtrekt koortsvrij verklaren, daar de pols zijnen natuurlijken maatſlag heeft. Dit is iets dat men beſtendig heeft waargenomen, bij die genen, daar de ziekte ſlechts eenen langzamen voortgang had, des avonds of nachts eenen aanval deed, die des anderen daags ochtends na eenen gerusten ſlaap ophield, en niet voor tegen den

avond wederkeerde, maar die bij elken nieuwen aanval toenam in geweld en in langdurigheid.

De pols wordt, in de volgende aanvallen, nog rasſer en levendiger; men heeft hem bij ſommige hard en vol gevonden. Komen nu de aanvallen zoo ſpoedig weer, dat 'er ſlechts weinig tijds tusſchen beiden verloopt, dan blijft de pols zijne ſnelheid behouden, maar hij wordt klein, week, zwak; en zoo hij in dien laatſten ſtaat blijft, geeft hij eenen aanſtaanden en kort op handen zijnde dood te kennen.

Daar 'er weinig Geneeskundigen van de eerſte aanvallen af bij geroepen zijn, om dat derzelver korte duur, en de terugkerende eetlust, vrolijkheid, en ſpeelzucht bij de kleine lijderen, den ouderen en bijzijnde geene vrees inboezemden, zoo heeft de Arts alsdan niet ſtellig bevestigd dat 'er van het eerſte begin af, koorts aanwezig was; de meesten hebben zich vergenoegd met te zeggen, dat 'er eene koortſige beweging was: — eene niets beteekenende uitdrukking, die geen bepaald denkbeeld oplevert van den toeſtand des kranken, dan alleenlijk dat de pols wat rasſer ſlaat dan naar gewoonte, of dat de polsſlagen in ge-

tal en maatslag eenigermate ongeregeld voortgaan.

Maar dat kenteeken van den pols kan men voorzeker niet als een toeval eener ware ontsteking opgeven: want alle Geneeskundigen weten, dat de koorts, die 'er het uitwerksel van is, zich zeer levendig doet gevoelen, en niet geheelenal ophoudt, om naderhand zich weer te verheffen, met eenen bijna bepaald wederkerenden maatslag; zij weten daarenboven, dat alle zieken die eene doodelijke ontstekingachtige keelziekte hebben, ijlhoofdig zijn, en hun verstand verliezen, en dat daarentegen hij, die alleen aan de Croup lijdt, tot op het einde toe het gebruik zijner geestvermogens blijft behouden. Wat nu betreft de ontzettende versnelling des pols, daar zij alleen bestaat gedurende de aanvallen van den hoest, midden onder de bovenmatige belemmering der ademhaling, zoo kent men 'er nu genoeg de oorzaak van, om niet tot eenen ontstekingachtigen staat zijnen toevlugt te nemen, waarvan wij daarenboven aangetoond hebben dat geen spoor te vinden was. (5)

Wij

(5) Wij willen niet ontkennen dat 'er eene ware

koorts,

Wij aarzelen dus niet om te besluiten, dat men een weinig te voorbarig, en zonder genoegzaam afzonderlijk den aard der toevallen, die de Croup vergezellen, onderzocht te hebben, en bij gebrek van dezelve te hebben vergeleken met de werktuigelijke ongesteldheden, die de ontleedkundige beschouwing openlegt, die ziekte bepaald heeft, als eene wezenlijke ontstekingsziekte van het strottenhoofd, de luchtpijp en luchtbuizen; terwijl zij, op haar zelve, niets is dan eene belemmering, eene verstopping der luchtpijp, door de verdikking van het slijmvocht dat haar in den gezonden staat bevochtigt en omkleedt.

Laten wij ons de door onderscheiden Schrijvers bekend gemaakte waarnemingen ten nutte maken, gevoegd bij die, welke wij in onze eigen praktijk hebben verzameld, om die teekenen, welke de Croup eigenaardig kenschetsen, wel te leeren kennen, zoowel bij haren aan-

koorts, met of zonder verdubbeling, gelijktijdig met de Croup bestaan kan: — maar dan is de Croup niet alleen, zij is dan zamengesteld met eene andere ziekte, waarvan een oplettend Geneesheer den aard wel zal weten te onderscheiden.

aanval, als in haren voortgang: en wel voornamelijk bij haren aanval, omdat, wij hebben het reeds meermalen herhaald, dat tijdſtip kostbaar is, en men geen oogenblik verliezen mag, wil men op genezing hopen; verſchrikkelijke waarheid, door een te groot getal van ongelukken bevestigd, om niet de aandacht der ouderen, en den ijver der Geneeskundigen op te wekken. Het getrouw tafereel dier kenteekenen noemt men de *diagnoſis.*

VIJFDE AFDEELING.

Diagnoſis der Croup.

De *diagnoſis* is de beredeneerde uitſpraak van den Geneesheer omtrent de zitplaats, den aard en den ſtaat van eenige ziekte.

De ziekte zelve is de ſtoornis van een of meer werkingen der dierlijke huishouding. Die ſtoornis openbaart zich door toevallen, aan elke werking eigen.

Maar daar 'er in alle ziekten eene werking oorſpronkelijk verſtoord is, en dat die ſtoornis meestal die van vele anderen na zich ſleept, ingevolge van dien ſtelregel van den vader der Ge-

Geneeskunde, *consensus unus*, *conspiratio una*, zoo is het van belang dat werktuig wel te kennen, waaraan die werking toebehoort, deszelfs trap van stoornis aftemeten naar mate van de uitgebreidheid en nuttigheid zijner werking, en deszelfs invloed op de anderen.

Deze eerste kundigheden, duidelijk opengelegd zijnde, bepalen den aard en de zitplaats der oorspronkelijke ziekte: en de betrekking van die werking, met die der andere werktuigen, in 't oog blijvende houden, scheidt men de bijkomende of medelijdende toevallen, (bladz. 7) van de eigenlijdende af, en beoordeelt derzelver waarde, en het deel dat zij in de behandeling der ziekte hebben moeten.

Deze oordeelkundige scheiding, die de ware wijsbegeerte der Geneeskunde uitmaakt, is onvermijdelijk, wanneer men zich voor een aantal van voorname en grove dwalingen hoeden wil.

Ter toepassing van die leere zullen wij geen ander voorbeeld bijbrengen, dan de ziekte zelve, waarmede wij ons thans bezig houden.

Een kind beneden de twaalf jaren, dat eene goede gezondheid genoot, of op zijn meest nog een klein overblijfsel eener verkoudheid had, of over wat onlustigheid klaagde, krijgt eens-

eensklaps, vooral des avonds, eenen geweldigen hoest, met min of meer belemmering der ademhaling, zonder iets anders op te hoesten dan helder ſpeekſel. Indien de hoest wat lang aanhoudt, wordt zijn aangezicht rood, en de oogen puilen wat uit, doch zonder vochtig te zijn.

Wanneer die aanval voorbij is, ſlaapt hij in, en ontwaakt zonder eenig nagevoel van 't geen hij doorgeſtaan heeft; — hij eet met ſmaak, loopt, en ſpeelt met vermaak.

Des avonds, of zelfs nog in 't beloop van den dag, komt de hoest weêrom, hij is nu heviger, duurt langer, en de belemmering der ademhaling neemt toe, zoodat men vreest dat hij 'er in zal verſtikken; de pols wordt verbazend ſnel, het aangezicht is rooder en zelfs opgezwollen; de huid der armen is merkbaar heet; de ophoesting der ſlijm geſchiedt niet dan met moeite, en in geringe hoeveelheid, de ſtof is dikker en zeer lijmerig. Bij ſommige zieken is de pols vol en hard.

Die hoest heeft eigenaardige kenmerken, die hem van alle anderen onderſcheiden. Het geluid der ſtem is niet dof, heesch, de mond is niet, om zoo te ſpreken, vol, gelijk bij ſommige keelziekten die men verkoudheden,

zin-

zinkingen op de keel noemt: — het geluid is ook niet blotelijk ſcherp, als bij de droge kuch, veroorzaakt door een ſcherp ſlijm dat het vlies prikkelt dat den mond, en vooral den ſtrot en het ſtrotklepje bedekt; — maar het is ſchor, piepend en een buitengewoon geknars vormend, dat men bij 't geſchreij der hoenderen, of 't geſchreeuw van ſommige dieren vergeleken heeft.

Bij dien hoest wordt de borst niet opgebeurd en zijdelings uit verwijderd, als in de engborſtigheid, en zoo dikwijls de longblaasjens met bloed, of eenige andere dikke, of zelfs vloeibare ſtof, vervuld zijn, plaats heeft.

Het kind houdt het hoofd niet voorover-hellende op de borst, als in den kinkhoest, integendeel het houdt het achteroverwaarts getrokken; ook is het piepend geſchreij niet gelijk aan dat, 't welk dien ſtuiphoest vergezelt, welke, zoo hij eenigermate op de Croup gelijkt, daarvan echter verſchilt, door zijne zitplaats, oorzaak en uitwerkſelen, als mede door den aard der ſtoffe die bij beide die ziekten opgehoest worden.

Wanneer men oplettend het kind beſchouwt, terwijl het hoest, ziet men duidelijk, dat al het vermogen uitgeoefend wordt in de ringen

der

der luchtpijp, die, door hunne verwijdering van beneden naar omhoog, begunſtigd door de achterwaartſe overhelling des hoofds, een ruimer doortogt aan de lucht tot naar de longen bieden, ook brengt het kind 'er de hand naar toe, als wilde het de hindernis uit den weg ruimen, die het daar gevoelt.

Voegt men nu bij deze trekken, die reeds duidelijk genoeg geſchetst zijn, om de ziekte te onderkennen, den lijmerigen en dradigen aard der ſtoffe, die niet dan na hevige pogingen opkomt, en die, naar mate dat de belemmering toeneemt, oogenſchijnlijk meer lijmerigheid en vastheid verkrijgt, en eindelijk als vliezige lappen van eene grijze of gele kleur, van eene ſomwijlen vrij groote uitgebreidheid, uitgeworpen wordt, dan zal de Geneesheer zich niet bedenken, om te verklaren, dat die ſoort van keelziekte, die gene is, die met den naam van Croup beſtempeld wordt.

Maar geenszins onbewust, dat een bijna gelijkſoortige hoest, uitgenomen zijnen aanval en het geluid dat daarmede gepaard gaat, veroorzaakt kan worden, door eene ontſtekingachtige opzetting der bloed- of watervaten, door eenig gezwel, of vreemd ligchaam, 't welk het ſtrottenklepje, den ſtrot, of de lucht-

luchtpijp drukkende, daarvan de werkingen belemmert, zoo onderzoekt hij met eene naauwgezette naauwkeurigheid het in- en uitwendig aanzien van den mond en der luchtpijp; en ziet, of bemerkt hij daar geene der zoo evengenoemde oorzaken, terwijl hij daarenboven zijn befluit bepaalt, in aanmerking nemende den ouderdom, en de eigenaardige ligchaamsgefteldheid van den zieken, *zijnde* meer dan gewoon vet, van eene flappe en weeke fpiervezel, ligt vatbaar voor verkoudheid; indien de vochtige zinkingachtige luchtsgefteldheid heerscht, of geheerscht heeft; zoo wordt hij al meer en meer in zijne beoordeeling bevestigd: inzonderheid getroffen door de beftendige gemakkelijkheid der doorzwelging, ziet hij, en kan niets anders zien, dan het ftrottenhoofd omhuld met eene lijmerige ftoffe, nederdalende langs de luchtpijp, en zich weldra uitbreidende langs de luchtbuizen en derzelver takfchietingen, eene taaiheid verkrijgende, die toeneemt, tot eenen trap van ftevigheid en vastheid, genoegzaam om de luchtpijp te verftoppen, waaruit hij befluit, dat zoo hij zich niet haast met die ftoffe uit te drijven, of dezelve hare natuurlijke vloeibaarheid te rug te geven, hij den lijder aan

eene

eene onvermijdelijke verſtikking overlevert. De ſnelheid, waarmede die ſtremming of verdikking gebeurt, verpligt hem dus dezelve met ſpoedig werkzame middelen te keer te gaan.

Om 'er den aard van te bepalen, en 'er de geneeskundige behandeling van te regelen, zoo raadpleegt hij de hevigheid der toevallen, (zoowel der genen die aan de ziekte eigen zijn, als de bijkomende,) van de ziekte zelve afhangende, gelijk de roodheid, de opgezetheid des aangezichts, de zwelling der bloedvaten aan den hals, de ſlaperigheid, of het tegenovergeſtelde van dat alles; evenzeer neemt hij in aanmerking de ſterkte of zwakheid, 't zij de laatstgenoemde natuurlijk zij, of uitwerkſel en gevolg eener krachtsuitputting, na eene lange ziekte, eene ſcheurbuikige kwaadſappigheid, of van eenige andere ſtoornisſen der dierlijke huishouding; en of ze beſtaan heeft of nog beſtaat: hij vergelijkt deze toevallen met die der Croup, en beoordeelt wat de eene kunnen toebrengen om de anderen te vernietigen, of ten minſten grootelijks te verminderen, om te geraken tot dat kostbaar tijdſtip, waarop hij het dringendst toeval, met het meeste voordeel, zal kunnen beſtrijden.

Dat naauwgezet onderzoek van alle de toevallen, derzelver waarlijk wijsgerige vergelijking, en hunne juiste waardering, maakt den grondslag uit, waarop eene klare *diagnosis* gebouwd wordt; en daar die beoordeling het tederst punt, het moeilijkst en belangrijkst gedeelte der Geneeskunst is, daar zij de handelwijze van den Arts regelt, en 'er weinig omstandigheden zijn, waarin zij meer juistheid en vaardigheid vordert, dan in de Croup, zoo gelooven wij, zonder voor het verwijt van tweemalen hetzelfde te zeggen te vrezen, eenen wezenlijken dienst te zullen te bewijzen, wanneer wij, in een kort tafereel, de grondslagen aanvoeren, waarop wij de *diagnosis* gebouwd hebben, die de spoedige kennis verzekeren moet, van die soort van verstikkenden hoest, welken men tegenwoordig aanduidt onder den naam van Croup.

Die grondslagen zijn: 1. eene plotselinge aanval zonder voorafgaande teekenen, uitgezonderd somwijlen wat verkoudheid, slaperigheid, warmte van 't hoofd, of zulke kleine en geringe ongesteldheden, dat zij ter naauwernood door Ouderen, of bijzijnde bemerkt worden.

2. Schier van den eersten aanval af belemme-

niering in de ademhaling, met pieping en een zonderling geschreij.

3. Terugkeer der vrolijkheid en uitoefening der ligchaams-werkingen, en herstel des pols tot zijnen natuurlijken maatslag, kort na dat de aanval voorbij is, vooral indien de tusschenstaat van kalmte wat lang duurt.

4. Vermeerdering der toevallen bij elken hernieuwden aanval.

5. Eene soort van op bepaalde tijden wederkomen der aanval, wanneer de ziekte langzaam voortgaat.

6. De bestendige gemakkelijkheid der doorzwelging.

7. De houding van het kind, 't welk het hoofd achterover werpt, wanneer het geweldig hoest.

8. De poging die het met de hand doet, als 't ware om het hinderlijk iets uit de keel te trekken.

9. De bestendige ongekrenktheid zijner zielsvermogens.

Eindelijk de vochtige, zinkingachtige gesteldheid des dampkrings, de vette, slappe en weeke ligchaamsgesteldheid van 't kind, en zijne jonge leeftijd.

Deze trekken, gevoegd bij de andere

door ons aangevoerde waarnemingen, kunnen de *diagnoſis* niet twijfelachtig laten.

ZESDE AFDEELING.

Prognoſis der Croup.

Wij gaan over tot de *prognoſis;* dat is de kennis van 't geen men in eene ziekte hopen kan, en vrezen moet.

De Croup is, in haren aard, eene zeer gevaarlijke ziekte, evenwel is zij voor genezing vatbaar. De optelling van den uitkomst der geſchiedenisſen, door verſchillende Schrijvers medegedeeld, levert bijkans geen verſchil op, tusſchen het getal der kinderen die genezen en die geſtorven zijn; doch wij moeten hieromtrent waarſchouwen, dat onder de eerſten die gene behooren, bij welken die ziekte geenen voortgang gemaakt had, dan met tusſchenpozingen van rust, en tot wier herſtel men de kunst ten bate genomen had, van den eerſten dag af, of op zijn laatst op den derden.

Met weinige woorden zullen wij de teekenen,

nen, die de *prognosis* of voorspelling regelen, gaan ontvouwen:

1. De weeke, slappe, slijmerige, aan zinkingen onderheven ligchaamsgesteldheid des kinds is eene eerste reden tot vrees, indien de luchtsgesteldheid met vermogen tot de aan die ligchaamsgesteldheid eigene kwalen voorbeschikt.

2. Hoe meer de aanvallen van hoest malkanderen kort opvolgen, en bij gevolg hoe meer de belemmering in de ademhaling toeneemt, des te gegronder is de vrees.

3. Wanneer de pols, die in alle de aanvallen van den hoest altijd snel, somwijlen hard en vol is, zoo snel slaat dat hij als 't ware van onder den vinger wegvliedt, en het onmogelijk is om de polsslagen te tellen, en wanneer hij daar na klein en week wordt, zoo is het te vrezen dat de natuur alle hare werkkracht heeft uitgeput, en de verstikking weldra volkomen wordt.

4. Eindelijk, indien die toestand vele uren duurt, is de zieke hopeloos.

Maar indien de eerste aanval van hoest, schoon ongetwijfeld de kenteekenen van Croup hebbende, gevolgd wordt niet alleen van eene verpozing, maar van eene ware tusschenpo-

zing der toevallen die hem vergezeld hebben, zoodat 'er geen nagevoel van overblijft, en de ligchaamswerkingen weder haren gang gaan, als te voren, als dan is 'er reden om te hopen.

Die hoop zal des te gegronder zijn, indien de volgende aanvallen als 't ware op bepaalde tusschentijdperken wederkomen, zonder dat de toevallen veel in hevigheid toenemen, en indien zij ophouden na de uithoesting eener kleverige en lijmerige stoffe.

De Croup, wel is waar, bestaat bij den lijder; maar de belemmering der luchtpijp is ligt, 't zij door de geringe hoeveelheid van het verdikte vezelvocht, 't zij door den graad van die verdikking, die toelaat dat de pogingen welke de werktuigen ter ademhaling daartoe aanwenden, hetzelve kan losmaken en uitwerpen. Dan kan de Arts zich vleijen de natuur te onderfteunen en te helpen, dan kan hij eene schemering van hoop laten zien, en den moed der bijzijnde, benevens hunne gezeglijkheid om zijnen raad op te volgen, onderfteunen. Maar, helaas, wacht men langer, en heeft de Croupstof eenen trap van vastheid en dikte gekregen, die de luchtpijp te veel vernaauwt, om de ademhaling onafgebroken te laten voortgaan,

dan

dan zijn alle zijne pogingen, hoe krachtdadig ook, ijdel; blijkens het getuigenis der Genees-kundigen die niet, dan in zoo noodlottige om-ſtandigheden eerst, bij de lijders geroepen zijn.

Noch de door de natuur verrichte, noch de door de kunst verwekte uitwerping van een aanmerkelijk gedeelte der geronnen Croupſtof, zelfs onder de gedaante van een vrij lang pijp-vlies, noch het herſtel van den natuurlijken klank der ſtem, moeten vertrouwen genoeg inboezemen, om de verzekering te geven van eene goede uitkomst, indien de belemmering in de ademhaling niet zoodanig vermindert, dat men niet meer voor verſtikking behoeft te vrezen, en die verandering niet gedurende ten minſten vele dagen blijft aanhouden.

Even eens is het met de verandering in de pis gelegen, die men niet houden moet als eene gunſtige ſcheiding in de ziekte aanduiden-de, zoo lang zij niet in groote menigte ge-loosd wordt, en bij voortduuring een witach-tig ſlijmerig, of zelfs zoo men wil ſnotterig bezinkſel afzet.

Waarnemingen hebben ook geleerd, dat men veel goeds kan hopen van eenen matigen, en eenige dagen aanhoudenden buikloop, mits echter dat de krachten van de zieken daarbij

 niet

niet lijden, maar integendeel vermeerderen, en de hevigheid der toevallen van de ziekte duidelijk vermindert.

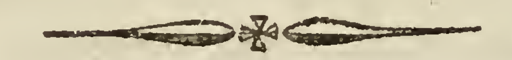
Deze heilzame uitlozingen kunnen het vereenigd uitwerkſel der geneesmiddelen met de gunstige pogingen der natuur zijn. De kennis dier uitwerkſelen afzonderlijk of vereenigd zal den Arts in zijne voorſpelling voorlichten.

Wij kunnen deze afdeeling niet beſluiten zonder den levendigen wensch te uitten, die de menſchelijkheid in 't algemeen, en voornamelijk en inzonderheid de tedere genegenheid, die wij altijd voor kinderen gehad hebben, ons inboezemt, dat namelijk alle vaders en moeders, minnen, en lieden welke die zwakke ſchepſeltjens verzorgen, onderricht worden van het gevaar waaraan dezelve door die ſoort van hoest zijn blootgeſteld; dat hun de kenteekenen daarvan geleerd worden, om 'er van den eerſten dag af, of op zijn laatst den tweeden, eenen Geneeskundigen bij te halen. Waarom zou men daarvan niet eene ſoort van onderwijzing bij vragen en antwoorden kunnen maken (K), die de Regering over-

al

(K) Zulk eene ſoort van onderrigt is achter deze ver-

al kon laten verſpreiden en uitdeelen, gelijk men gedaan heeft omtrent de hulpmiddelen aan verſtikten (L) toe te dienen. Wanneer men kinderen, die met den dood bedreigd worden redt, verrijkt men den Staat.

ZEVENDE AFDEELING.

Behandeling der Croup.

TOEN wij de geneesmiddelen opgeteld hadden die men, in de behandeling der Croup, al ten baat genomen heeft, waren wij verwonderd zoo over derzelver groot getal, als het verſchil hunner krachten. Indien dat verſchil

---

verhandeling thans gevoegd: toen de Hr. DES ESSARTZ dit ſchreef, en bij den eerſten druk, van dit werkje, was zij 'er nog niet. [*Vert.*]

(L) En in ons Vaderland omtrent drenkelingen, blijkens de op onderſcheiden tijden aangeplakte, en in de meeste herbergen en kroegen zelfs te vinden onderrigtingen, van de loffelijke *Maatſchappij tot redding van Drenkelingen*, en van die *tot nut van 't Algemeen.* [*Vert.*]

fchil eenig mistrouwen inboezemt, moet dat alleen bedoelen de vraag „ *was het wel de-* „ *zelfde ziekte die men behandelde, of onder* „ *dezelfde omftandigheden*," en niet betrekkelijk wezen tot de geloofwaardigheid der Schrijvers, die bekend maakten 't geen zij zagen, en waarheidlievend genoeg waren van op te geven 't geen zij deden, in weerwil van den weinig gunstigen uitflag; zoowel als naderhand 't gelukkig gevolg hunner geneeswijze. Deze volkomen rondborstige, en den waren Geneeskundigen waardige wijze van onderrigten, verdient alle onze erkentelijkheid; zij is eene kostbare les; maar ontflaat ons niet van de verpligting om hun gehouden gedrag onpartijdig te onderzoeken, en te trachten de beweeggronden uit te vinden, die hun die geneeswijzen hebben doen in 't werk ftellen, wanneer zij verzuimd hebben die op te geven.

Het is niet blotelijk in 't goed gelukken der geneeswijze van anderen dat de Arts de regels van zijn gedrag zoeken moet, maar in grondbeginfelen, afgeleid uit de aanwijzingen welke de ziekte, die men uit hare eigen toevallen eerst heeft leeren kennen, aan de hand geeft.

Zoodanig een onderzoek, en de onderlinge ver-

vergelijking van alle de voorgeſlagen en aangenomen wijzen ter genezing, die te onzer kennisſe gekomen zijn, hebben ons tot dat beſluit gebragt, dat de behandeling der Croup, in derzelver aard beſchouwd, loopt over vier hoofdmiddelen, bevestigd door het bijna eenſtemmig getuigenis der Geneesheeren: te weten de braakmiddelen, buikzuiveringen, de aderlating, en blaarpleisters De andere zijn ſlechts afleidingen of uitbreidingen van die vier, of bijkomende middelen door bijzondere omſtandigheden gevorderd, gelijk wij in 't vervolg zullen aantoonen, na de ſtellige aanwijzingen der ziekte, gelijk wij ze beſchreven hebben, te hebben opgegeven, en de aanwending der geneesmiddelen overeenkomstig die aanwijzingen.

De verdikking der eijwitſtof, in de Croup, die gereed is om de luchtpijp toe te ſluiten, wijst de noodzakelijkheid aan van dien hinderpaal weg te ruimen, om de ademhaling vrij te maken. Deze tastbare aanwijzing gevoelt elk een. Zij is de eerſte, wezenlijke, en dringendſte, wanneer de ziekte enkelvoudig is.

De rede, en de ondervinding vooral der Europeaanſche Artſen, geven twee middelen op om dien hinderpaal uit den weg te ruimen,

na-

namelijk of de uitdrijving der ſtof die ze vormt, of hare te rug brenging tot hare natuurlijke vloeibaarheid.

De braakmiddelen worden over 't algemeen gehouden voor de werkzaamſte middelen om het eerſte oogmerk te bereiken, en wij zijn uit ons zelven, en door de ondervinding van velen onzer beroepsgenoten overtuigd, dat dezelve, in de eerſte dagen gegeven zijnde, en herhaald zoo dikwijls de aanvallen van dezen hoest weerom komen, weldra de bezetting der luchtpijp losmaken en verdrijven, en bij gevolg den voortgang der ziekte ſtuiten en alle vrees verbannen.

Hetzelfde goed gevolg kan men daarvan niet hopen, als reeds drie of vier dagen na den eerſten aanval verlopen zijn, in welken tijd de toevallen verergeren. Blijft 'er dan nog eenige uitkomst over, men vindt die dan op zijn best genomen alleenlijk in middelen, krachtdadig genoeg om de lijmerigheid en taaiheid der eijwitſtof op te losſen, en daaraan de vorige vloeibaarheid te rug te geven: dit is dan eene tweede wijze van genezen.

Onder de braakmiddelen geeft men de voorkeur aan de Ipecacuanha, die men of in poeder, of als ſtroop toedient, waarbij men ſomwijlen

den

den braakwijnſteen voegt. Men kan dit middel gemakkelijker de kinderen laten innemen, zoowel om deszelfs weinig onaangenamen ſmaak, als om de kleine hoeveelheid die men daarvan noodig heeft, om 'er werking van te ondervinden. Het is niet kwaad, en vele doen zulks, om 'er eenige buikzuiverende, en zelfs prikkelende klisteren bij te voegen, om open *lijf* te houden: dit is zelfs eene wijze voorzorg, en die wij als onvermijdelijk aanbevelen, om andere toevallen voor te komen, die uit verſtopping van het darmkanaal ontſtaan, te meer daar zulk eene verſtopping bijna onmisbaar geboren wordt, door de gewoonte die de kinderen hebben, van hetgeen zij door den hoest in den mond krijgen door te ſlikken, en niet uit te ſpuwen.

Om dan dat oogmerk te bereiken, hebben wij een mengſel aangenomen van Ipecacuanha-ſtroop, met eene oploſſing van braakwijnſteen. Die ſtroop waarvan wij reeds meer dan vijftig jaren, de goede werking in den kinkhoest en ſlijmerige keelziekten der kinderen ondervonden hebben, is niet de gewone Ipecacuanha-ſtroop. Ik noem ze *ſtroop tegen den kinderhoest*. Hare zamenſtelling en bereidingswijze maken hare werking verſchillend, en ik durf zeggen geſchik-

ſchikter voor de ligchaamsgeſteldheid der kinderen op die jaren, voor welken ze dienen moet. (6)

Men mengt een gewonen ſpijslepel vol van die ſtroop met een lepel vol water, waarin een grein braakwijnſteen is opgelost.

De giſte daarvan is een theelepeltje vol, of een

---

(6) Die ſtroop beſtaat uit ſenebladeren, Ipecacuanha, epſomzout, wilde thijm, klaprozen, ſuiker, en oranje-water. Men laat eerst de Ipecacuanha en ſenebladeren twee uren lang in witten wijn trekken, daarna in heet water met de wilde thijm, klaprozen en het zout vier uren lang. In het doorgezegen vocht roert men de ſuiker, eerst in wat water tot de dikte van honig geſmolten, en eindelijk voegt men 'er het oranje-water bij.

De geëvenredigde hoeveelheid hiertoe zijn ſenebladeren 3 deelen, Ipecacuanha 1 deel, epſomzout 3 deelen, wilde thijm 1 deel, klaprozen een half deel, wijn 24 deelen, water 96 deelen, oranje-water 24 deelen. (M)

(M) De hoeveelheid ſuiker wordt hier niet opgegeven, denkelijk zal zulks zooveel moeten zijn, als genoeg, om, geroerd onder het vocht, eene dunne ongekookte ſtroop te maken. [*Vert.*]

een zesde gedeelte van het geheele mengſel, voor kinderen beneden 't jaar, van kwartier tot kwartier uurs gegeven, indien de eerſte niet doen braken; — men vaart daarmede voort met langer of korter tusſchenpozingen, tot dat de braking eene bemerkbare verligting aanbrengt; 't geen men ontwaart aan de grotere gemakkelijkheid der ademhaling; en men begint weer op nieuw, wanneer de hoest dreigt hevig te zullen worden. Wij zeggen hevig, want het gebeurt vrij gewonelijk, wanneer de luchtpijp ruimer geworden is, door de uitwerping of ſmelting van de lijmerige eijwitſtof, dat 'er een gematigde hoest op volgt, die weinige dagen blijft voortduren, maar zonder gevaar. Het gebruikt der ſtroop alleen, zonder bijvoeging van 't water en den braakwijnſteen, is voldoende om denzelven volkomen weg te nemen, de gifte verhogende tot 2 theelepeltjens, of een ſpijslepel vol, of eindelijk tot eene once. (7)

Het

(7) In plaats van deze ſtroop kan men ook een ander zacht buikzuiverend middel geven. Somtijds heb ik wel in wat dunne chocolaad zoete kwik, met ſcammonium of jalappe gegeven.

Het zij men de ſtroop gemengd of enkeld gebruikt, de gift moet altijd geëvenredigd zijn aan de jaren, of de krachten van den kleinen lijder.

Wij hebben reden gehad van overtuigd te zijn, dat het tanden krijgen het gebruik van de gemengde ſtroop niet belette, maar dat zulks meer zorg vereischte om open lijf te houden; waartoe, gelijk ik reeds gezegd heb, een weinig buikzuiverende klisteren zeer geſchikt zijn.

Maar het braakmiddel, waarlijk, en men mag zeggen altijd, nuttig, door ſommige genoemd *het grote beſtrijdmiddel* (HEROICUM) *der Croup*, wanneer dat bij tijds toegediend wordt, dan moet het van 't eerſte oogenblik af, zonder eenig ander voorgaande, bij voorbeeld zonder voorafgaande aderlating, gegeven worden.

Hier moet de Arts naar zijn eigen oordeel te werk gaan, doof voor alle vreemde voorſchriften, want de ſtaat van den zieken alleen kan dringende voorſchriften opgeven.

Hij zal dan met de naauwgezetſte aandacht onderzoeken, of 'er, bij de verſnelling van den pols onder den aanval, volheid en hardheid in de polsader gevoegd wordt, die, zelfs

na

na dat de aanval van hoest reeds voorbij is, ſtand blijven houden; of het hoofd opgezet is, het voorhoofd brandend heet, de oogen rood, en de huid der opperledematen warmer dan van die van onderen. Alsdan teekenen de krachten van den lijder, de volheid der bloedvaten, de ſpanning van het zenuwgeſtel, eene volbloedigheid, welke eene ontlediging vordert, zonder welke de krachtsinſpanningen, welke het braakmiddel veroorzaakt, door toevallen gevolgd zouden kunnen worden, welke die der Croup zouden verergeren.

Nu is de vraag; moet de aderlating algemeen werkend zijn, dat is, door eene ader op een der uitterſte ledematen of aan de keel te openen, ten einde de ontlediging vaardiglijk op de geheele bloedmasſa werke, of moet zij ſlechts plaatſelijk zijn, gedaan op de huidäderen der keel, door bloedzuigers? Sommige willen dat men beginne met eene algemeene aderlating; 'er zijn 'er zelfs, (wie zou het kunnen gelooven,) die voorſchrijven zulk eene menigte bloed te ontlasten, tot dat de tedere ſchepſeltjens flaauw worden, en geheel verzwakt. Andere bepalen zich tot bloedzuigers op het zieke deel, of in den omtrek daarvan, geplaatst. Andere eindelijk gaan mid-

den door, en laten eerst eene algemeene aderlating doen, en daarna bloedzuigers zetten.

Wij verwerpen geene dier handelwijzen volstrektelijk, behalven die, welke de bloedvaten uitput, en wij meenen dat men, om tot een besluit van keuze te komen, te rug moet zien op de grondbeginselen, die wij eerst gestaafd hebben: — alleenlijk voegen wij 'er bij, dat men de teekenen der volbloedigheid wantrouwen moet, welke schijnbaar of wezenlijk zijn kan. De zwelling en hardheid der slagader kenschetsen de ware; de slag waarmede dat bloedvat tegen den vinger slaat is hard en droog, vooral bij kinderen: in plaatse dat, wanneer de slag zwak en week is, en dat het bloedvat gemakkelijk voor de drukking van den vinger te rug wijkt, de volbloedigheid slechts schijnbaar is; en in dat geval moet men de aderlating, inzonderheid de algemeene, vermijden.

'Er komt intusschen nog eene gewigtige aanmerking te pas, omtrent het overmatig zwellen van de bloedvaten des aangezichts, der hals, en bovenste deelen der borst. Indien die zwelling bovenmatig is, indien het bloed 'er zwartachtig blaauw begint uit te zien, welk tijdperk der ziekte 'er dan ook aanwezig is, heeft

heeft men allezins reden van te denken, dat dezelfde opzetting, dezelfde belemmering ook in de vaten der long plaats heeft. Alsdan is de aderlating dringend aangewezen; maar geleerd door het voorbeeld van eene noodlottige verzwakking, na eene te overvloedige en te veel op eenmaal gedane bloedontlasting in zulk eene omſtandigheid; en door het goed gevolg van eene gematigder ontlasting, gelooven wij te moeten raden, om voor eerst niet dan eene kleine hoeveelheid bloeds af te laten, vooral wanneer men het lancet gebruikt, die men dan, des vereischt, herhalen kan, tot dat de benoodigde ontlasting plaats heeft. Ten opzigte der tweede bloedontlasting zouden wij den voorkeur geven aan bloedzuigers op de zijden der keel geplaatst. Maar welk middel men ook gebruike, men moet altijd oplettend den pols gade ſlaan onder, en een weinig na de bloedsontlasting: zijne graad van ſterkte, de regelmatigheid en gemakkelijkheid der polsſlagen, moeten de maatſtaf zijn, waarna men het laten voortgaan of doen ophouden der bloedsontlasting regelen moet.

Wij zijn in die bijzonderheden niet getreden, dan uit hoofde van derzelver gewigt en het nut, 't welk onze ondervinding ons ge-

leerd heeft dat zij aanbrengen, in deze ziekte nog meer, dan in eenige andere, omdat derzelver ſnelle voortgang een vaardig beſluit gebiedt, en bijgevolg eene ſcherpzinnigheid, door de gewoonte van koelzinning waar te nemen verlicht, ten einde de krachten van den zieken op haren juisten maat te waarderen, midden onder de verwarring, waarin een geweldige hoest het geheele ligchaam brengt. Aan eenen waren leerling van *Hippocrates* alleen mag men het voorſchrift eener bloedsontlasting toebetrouwen, en de wijze hoe dezelve te verrigten.

Maar, zal men zeggen, de bloedsontlasting door de aderlating wordt even dringend gevorderd, als de ontlasting der verdikte eijwitſtof door de braakmiddelen, wanneer men ze nalaat of zelfs uitſtelt, geeft men zich bloot om de ziekte ongeneeslijk te maken. Wij antwoorden hierop: 1. Indien de pogingen, welke de natuur zelve aanwendt, om zich door eenige ontlasting verligting te verſchaffen, eenig gezag hebben, dan zien wij in den hoest der Croup pogingen om de ſtoffe, die de grondoorzaak der ziekte uitmaakt, uit te werpen, en niemand heeft nog ooit gezegd, dat hij bij de zieken bloedvlietingen bemerkt heeft, die

de

de noodzakelijkheid der aderlating aanduidden.
2. Indien de Croup met eenen ontſtekingachtigen ſtaat verbonden is, waarvan men voorbeelden heeft, dan lijdt het geen twijfel, of men moet tot de aderlating zijnen toevlugt nemen; maar dan is het de ontſteking die dezelve vordert, en niet de Croup, welke wij aangetoond hebben, dat geene ontſtekingsziekte is.

Zal men ons nu nog tegenwerpen, zonder in een wijdlopiger onderzoek te treden; dat dit genezingsmiddel door het gezag van eene menigte Schrijvers wordt aangeraden, en die het vestigen op genezingen door de aderlating te weeg gebragt; en hoe men eene bloedverwante, eene vriendin zal wederſtaan, die betuigt dat een kind van hare kennis tweemalen gelaten, en van dezelfde ziekte genezen is; dat een ander niet gelaten, en omgekomen is? Wanneer men die daadzaken bijbrengt, zegt men niet welke de toeſtand van het kind, en op welken graad de ziekte was. Men leert dus den Arts, die de over de Croup bekend gemaakte waarnemingen gelezen, of over de ziekte heeft horen ſpreken, niets; het is eene bloote kennisgeving, die hem geene de minſte inlichting, om tot een beſluit te komen, geeft.

Ook kan noch de eene noch de andere dier daadzaken, noch verſcheiden andere met dezelfde vooringenomenheid aangehaald, opwegen tegen die waarheid; dat dezelfde ziekte niet naauwkeurig dezelfde is, bij allen die daardoor zijn aangegrepen, en dat het voornaamſte toeval dikwijls met anderen verbonden is, die de verpligting opleggen, om de eene of andere verandering te maken in den gewoonlijkſten weg, om tot herſtel te komen. Het is dus aan de weldoordagte beoordeeling van den ſtaat der ziekte en des zieken, dat de Arts in het nemen van beſluit, gehoorzamen moet.

Schoon deze aanmerkingen, op eene beoefenende Geneeskunde van vele jaren gegrond, waarin ziekte van kinderen menigvuldige malen zijn voorgekomen, niets aan ware Geneeskundigen behoeven te leeren, zoo zullen wij het ons echter niet beklagen, dezelve hier ter neder te hebben geſteld, wanneer zij lieden, die geene de minſte kennis van de Geneeskunde hebben, overtuigen kunnen, dat zij zich hoeden moeten voor de neiging die zij zoo ligtelijk hebben, van uit te weiden in het goed gevolg na de toediening van 't een of ander geneesmiddel waargenomen, en om zoo

te ſpreken, door een gedurig aanhouden, aan den Geneesheer het gedrag dat hij houden moet, voor te ſchrijven. Wij hebben eene vrouw zich hardnekkig zien verzetten tegen het aanleggen van bloedzuigers aan een kind, dat de Croup had. Zij maakte de ouders zoo verſchrikt, dat zij weigerden het bevel van den Geneesheer te achtervolgen, en het kind ſtierf vier en twintig uren daarna in eene ſtaat van verworging, die door niets meer te verbeteren was.

Om alle willekeurige uitlegging van ons gevoelen over het gebruik der aderlating, in de behandeling der Croup, voor te komen, zoo herhalen wij de verklaring welke wij reeds gedaan hebben, dat wij namelijk, verre van dezelve te verwerpen, overtuigd zijn, dat 'er, ſchoon zij in onze oogen geen volſtrekt noodzakelijk middel is, om de oorzaak der Croup weg te nemen, waarop zij niet onmiddelijk werkt, echter dikwijls genoeg omſtandigheden voorkomen, waarin zij niet alleen nuttig is, om de werking der andere geneesmiddelen te bevorderen, maar ook onvermijdelijk, om die anderen te kunnen aanwenden; wij blijven maar alleen bijzonder ſtaan op de voorzigtige gematigdheid, waarmede zij moet worden toegediend.

De blaarpleisters, op de keel of in den nek gelegd, hebben de goedkeuring van bijna alle beoefenende Geneeskundigen weg gedragen. De overvloedige ſpeekſelafſcheiding in de klieren van den mond en den hals, de zwelling der bloedvaten van 't aangezigt en bijgelegen deelen, de opzetting van 't gelaat, wijzen dat geneesmiddel aan, en de ondervinding bewijst 'er de nuttigheid van, daar hetzelve de opzetting van 't celweeffel wegneemt, door den toevloed van het vezelvocht naar het ſtrottenhoofd te verminderen. Nog meer, wij meenen te hebben waargenomen, dat de prikkeling die het voortbrengt, de kracht ter uithoesting aanzet, en dus medewerkt om de lijmerige ſtof uit te drijven, misſchien ook wel te verdeelen en verdunnen; het zou dus een der middelen zijn om de tweede wijze van genezen te weeg te brengen. — Een blaarpleister in het begin, na den tweeden en derden aanval aangelegd, zou niet alleen het toenemen der ziekte voorkomen, maar ook haren voortgang ſtuiten, en eene wederinſtorting beletten. De ontvelde plaats, daardoor veroorzaakt, zal men dan met gelijke deelen boter en honig van zeeajuin onder een gemengd, en op een porei-blad dunnetjes geſmeerd, verbinden.

Wij voegen hier nog bij, dat het zeer goed is, om wat kamfer bij de blaarpleister, en zelfs bij het zoo even opgenoemd ſmeerſeltje, of eenig ander zalfje, dat men naderhand gebruiken zal, te voegen, bij kinderen wier zenuwgeſtel zeer gevoelig is, en die reeds ſtuipen gehad hebben. De eigenſchappen der kamfer, die in vele ongeſteldheden van den eerſten leeftijd te pasſe komen, zijn te over bekend, om hier reden van dien raad te geven; ook komt zij in bijna alle opgegeven geneeswijzen voor.

Overtuigd dat de ontbindende kracht, die wij vermoeden dat in de blaartrekkende middelen gelegen was, alsdan nog des te zekerder bevestigd wierd, hebben wij in plaats der gewone blaarpleister, waarvan het werkzaam beginſel het ſpaanſche vliegen poeder is, de bijtende of ammoniak waspleister (N) gebruikt,

(N) De bereidingswijze van dat middel wordt hier niet opgegeven: geſchiktst komt het mij voor bereid te kunnen worden uit gelijke deelen olijf-olie, was, en vloeibare ammoniak, waarvan de twee eerſte met weinig vuur zachtjens onder elkanderen geſmolten moeten worden, en het laatſte 'er onder geroerd en gekneed,

bruikt, die bekend is als een der vermogendste middelen om de taaiheid der eijwitstof te verdeelen, en de zamengroeisels die ze vormt te verdrijven. Bij dit middel heeft de Geneesheer RECHON (8) het inwendig gebruik gevoegd der koolstofzure ammoniak in heemststroop toegediend, in giften geëvenredigd aan den ouderdom der zieken. Het goed gevolg dat hij daarvan in twee vergevorderde, en zeer moeijelijke Croups, dewijl zij met een zenuwachtige ongesteldheid gepaard gingen, gezien heeft, moet vertrouwen inboezemen op dat middel. Het is waarlijk een dier hulpmiddelen, die men *groote bestrijdmiddelen* (HEROICA) noemen kan, het eenigst misschien nog in den hoogsten graad der ziekte, wanneer 'er bijna geene hoop meer overig blijft. Een mijner kunstgenooten (de Heer SEDILLOT de Jon-

---

kneed, tot dat alles koud en wel gemengd is: — men beware het in een digt gesloten pot, of glazen stopfles met een wijden mond. [*Vert.*]

(8) Te Saint André de Cubsac, Departement van de Gironde, Lid van de Geneeskundige Societeit te Bordeaux.

Jonge) heeft 'er eene gelukkige proef mede genomen. (zie het bijvoegſel). Wij raden 'er de bijzonderheden van na te lezen, alsmede de proeven, welke de hoop die de Heer Rechon van dat middel had opgevat, in eene ziekte die hij te voren zevenmaal een noodlottig einde had zien nemen, bevestigd hebben. (9)

Andere, tot een beſluit gekomen door de overtuiging die zij hadden, dat de verdikking der eijwitſtof het waar grondbeginſel der ziekte was, welke zij beſtrijden moesten, hebben het gebruik van 't kwikzilver, uitwendig als inwrijvingen op de keel, en inwendig onder de gedaante van zoete kwik toegediend, voorgeſlagen. Wij hebben het niet beproefd, en zouden daartoe niet ligtelijk overgegaan zijn, bewust zijnde van de groote geneigdheid van dat metaal, onder welke gedaante ook gegeven, om de klieren tot eene onmatige kwijling te brengen, maar waarbij die kwijl ook tevens lijmerig, dradig en kwalijk riekende is; een uitwerkſel dat men nooit vergeten moet, wan-

(9) Zie *Journal général de Médecine*. D. 22. bl. 3.

wanneer men kinderen behandelt, en vooral kinderen van een week en ſlap weefſel, en waarvan het hoofd, in betrekking tot de andere ligchaamsdeelen, eenen grooten omvang heeft.

Andere wederom, hebben hun vertrouwen geſteld in de Virginiaanſche Polygala, 't zij in poeder, 't zij als een aftrekſel, bij kleine giften te gelijk, en van tijd tot tijd gegeven, iets 't welk de beſtendige gemakkelijkheid der doorzwelging zeer wel toelaat. Wij moeten aangaande dat middel waarſchouwen, dat deszelfs werking niet zeer merkbaar was, 't geen eene groote ongelegenheid is in eene ziekte, die zoo ſnel voortloopt, en waarin men geene middelen moet toedienen, dan die vaardig werken, zelfs op het lijdend deel.

Wat betreft de andere geneesmiddelen, gelijk de zeer doordringende krampſtillende middelen, de muskus, duivelsdrek (O) en dierge-

(O) Sterke giften van duivelsdrek, met een groote etterende blaarpleister op de borst, en inwrijvingen aan de keel van ammoniakzeep, hebben mij eenen uitmuntenden dienst bewezen bij een lijdertje aan de Croup, van 3 jaren, waarbij ik eerst op den derden dag geroepen wierd, en welks herſtel ik ſchier onder de onmooglijkheden rekende. [*Vert.*]

gelijke, wij gelooven, dat zij alleen voorgeschreven zijn, om de ſtuipachtige bewegingen, en vooral die van den hoest, voor te komen of te ſtillen. Maar, men vergunne het ons te zeggen, die ſtuipachtige bewegingen zullen niet kunnen geſtild worden, zoo lang de belemmering der ademhaling, die derzelver ware oorzaak is, beſtaat. Die prikkelende middelen zal men niet kunnen veroorloven, dan in geval van groote zwakte, met aandoenlijkheid van 't zenuwgeſtel, na dat de benaauwdheid verdwenen is: anders doet het vertrouwen, waarmede men hunne goede uitwekſelen op het zenuwgeſtel afwacht, kostbare oogenblikken verliezen, een verlies maar al te dikwijls onherſtelbaar.

Het aanwenden der zweetmiddelen, die ſommige hebben, aangeraden, zal uit een ander oogpunt beſchouwd, geen minder nadeel doen. Zij zullen de verdikking, welke de oorzaak der ziekte is, vermeerderen, daar zij de ontlasting en uitdrijving van eene vloeiſtof bevorderen, die zou kunnen medewerken om de verdikte vochten te verdunnen. Zal men zeggen, dat men door zweten het bloed zal zuiveren? en van welke vuiligheid zou men het dan willen zuiveren? daar is 'er geene andere

dan

dan de bovenmatige verdikking van deszelfs eijwitſtof, in de eenvoudige Croup, waarvan wij ſpreken.

Niet alzoo is het gelegen met bedampingen, (P) ſtovingen, halve baden, indompelingen der

---

(P) Niet minder ben ik bij dat evengenoemd lijdertje overtuigd geworden, van het groot nut der inademing van waterdampen, waarvan mij dunkt dat de Schrijver hier niet genoeg naar waarde ſpreekt. Kan men van eenig ander geneesmiddel wel ſchier zoo veel hulp verwachten in deze ziekte, dan van een, dat op de lijdende plaats zelve onmiddelijk aangebragt wordt. Bij alle mijne lijders aan de Croup, heb ik altijd die inademing in 't werk laten ſtellen, en zelfs bij twee van de zes, waarvan ik hierboven geſproken heb, welke voor het geweld der ziekte bezweken zijn, heb ik evenwel nog verligting, door dat middel aangebragt, bemerkt. Ik zag zelfs dat kinderen, die zich eerst verzetteden tegen dat middel, naderhand bij ondervinding dat het hun goed deed, zich met welgevallen daarnaar ſchikten; ik beval de ouders in een kom kokend water, een handvol kamille bloemen, en een paar theelepeltjes vol hofmansdroppelen (*aether ſulfuricus alcoholicus*) te doen, en het hoofd des kinds met een doek omhangen daaroverhouden; de prikkeling door die *vervlugtigde aether* veroorzaakt, brengt niet weinig tot de goede uitwerking toe. [*Vert.*]

der benen in warm water, omdat zij niet alleen eene gunstige ontſpanning veroorzaken in de opperſte deelen, maar ook door de opſlorping der huidvaten eene hoeveelheid waterachtige vloeiſtof in 't ligchaam voeren, die het verdikte vocht verdunnen kan.

Wij eindigen hier onze verhandeling, in hoop dat de beweeggronden van onze voorgeſlagen handelwijze, met genoegzame duidelijkheid betoogd zijn, om 'er de wijsheid, en reden van te bewijzen, en de keus der geneesmiddelen gemakkelijk te maken, naar mate der verſcheide tijdperken en omſtandigheden, zelfs in de zamengeſtelde verbindingen der Croup met andere ziekten, 't zij onſtekingsziekten, gelijk kinderpokjens, mazelen, roosachtig uitſlag, enz. 't zij een gebrek in de vochten, als vlecht, ſchurft, melkkorst, ſcheurbuik enz. Die ziekten zullen, buiten tegenſpraak, eenige behandeling vorderen; maar een opmerkzaam Arts zal gemakkelijk haren invloed kunnen waarderen, en de geneesmiddelen welke zij aanwijzen verbinden met die eigen zijn aan de Croup, welke de voornaamſte aandacht tot zich trekken moet, omdat zij de dringendſte hulp vordert.

Eene aanmerking van belang, en die wij

niet

niet genoeg kunnen herhalen, is, dat de hulpmiddelen van 't eerste begin af moeten toegediend worden, van den eersten aanval af van den hoest, die gekenschetst wordt door de toevallen die wij beschreven hebben; dat zij onafgebroken moeten toegediend worden, en vermeerderd of verminderd, naar mate van den staat der ademhaling, en den toestand der zieken; te beginnen met de aderlating, wanneer die volstrekt noodzakelijk geoordeeld wordt, om tot de andere geneesmiddelen voor te bereiden, of dezelve uitstellende, tot dat de opzetting der bloedvaten haar onvermijdelijk maakt. Dezelve moet kort opgevolgd worden door herhaalde braakmiddelen, dan door blaarpleisters, indien de aanvallen niet merkelijk verminderd zijn, zoowel in derzelver graat van sterkte, als menigvuldigheid; eindelijk door het koolstofzure ammoniak, die ik als het vermogendst ontbindmiddel van het vezelvocht beschouw. (Q) Ingevalle dat het

---

(Q) Zoo sterk als de Schrijver zich hier als voorstander toont van de koolstofzure ammoniak, met even zooveel nadruk beveelt de Heer HOPFF (ter aangeh. plaatse bl. 89.) het gebruik der zoutzure ammoniak, (ge-

het gepiep, of ſcherp geluid eene groote naauwte der luchtpijp zou aanduiden, door de verdikking welke de Croup eigenlijk daarſtelt, moeten de waterachtige weekmakende middelen die behandelingen vergezellen, of dikwijls aangewend worden.

Overtuigd dat deze geneeswijze de krachtdadigſte is, aarzelen wij niet om ze bekend te maken: gelukkig zullen wij ons rekenen, indien zij iets toebrengt om den wreden dood te verwijderen, waarmede die ſpoedig opkomende ziekte der luchtpijp de kinderen bedreigt, die dierbare hoop des vaderlands, en dat in 't begin van hunnen loopbaan.

BIJ-

(gewoon ammoniakzout,) hetwelk hij getuigt het vermogendst inwendig middel te zijn, dat in zijne werking nooit mist, en ſpoedig hulp verſchaft: hij raadt aan, het op de volgende wijze te geven. Neem, gezuiverde zoutzure ammoniak $\frac{1}{4}$ loot, kriekenwater 6 oncen, honigazijn van zeeajuin $\frac{1}{2}$ of een once, ſtroop van klaprozen 1 once. Meng het onder een. Hiervan moet de lijder alle uur een ſpijslepel vol nemen. [*Vert.*]

BIJVOEGSEL

TOT DE

VERHANDELING

OVER DE

CROUP.

EERSTE WAARNEMING.

Op den elfden Junij 1807, wierdt een jongetje, van vierdehalfjaar, dat eenigen tijd verkouden was geweest, maar ſedert twee dagen welvarend was, des avonds ten negen uren wakker, door eene belemmering in de ademhaling, met pieping, en eenen ſchorren hoest gepaard, welke de moeder des te meer deed ontſtellen, daar het kind op het punt ſcheen te zijn van te verſtikken.

Een naburig Heelmeester gaf het zes greinen Ipecacuanha in. Het kind braakte, en de hoest bedaarde. Maar daar de ademhaling nog niet volkomen vrij was, beval de Heelmeester, die de ziekte wel herkend had, de gifte van

Ipe-

Ipecacuanha te vermeerderen, indien de hoest erger wierd. Men deed het kind andermaal ten 5 uren des ochtends braken.

Ik zag het kind ten negen uren; 't had weinig gebraakt. De uitgeworpen ſtoffen waren zeer dik, lijmerig, en met kleine witachtig-gele velletjens doormengd. Men zag niets van het voedſel, dat het kind daags te voren gebruikt had. Het klaagde over geene bitterheid in den mond, maar alleen dat hij benaauwd was. Ik liet hem een klein glaasje met honig, water en wat azijn drinken. Hij dronk met gemak. Hij liet mij zijne keel, zoowel van binnen, als van buiten, bezien. Ik vond 'er noch zwelling, noch opzetting, noch roodheid, alleenlijk klaagde hij dat ik hem benaauwde, wanneer ik de kraakbeenderen, het bovenſte der luchtpijp, wat drukte. Zijne oogleden waren een weinig gezwollen, maar geen opzetting in de vaten van het bindvlies.

Daar hij eenige bewegingen van buikpijn gevoeld had, liet ik hem een klisteer zetten, dat weinig uitwerkte: een zeer duidelijk gereutel in de keel deed mij beſluiten hem de ſtroop tegen den kinderhoest, aangezet met wat braakwijnſteen te geven, volgens 't volgend voorſchrift:

 Neem

Neem braakwijnſteen, 1 grein,
ontbonden in
hyzopwater, 1 once,
voeg hierbij
ſtroop tegen den kinderhoest, 2 oncen.

Daar de bezetting ſterker geworden was, gaf men hiervan een lepel vol, bevattende ongeveer eene once.

Dewijl het kind hiervan niet braakte, gaf men het een kwartieruurs daarna een halven lepel vol. Het braakte toen veel lijmerige ſtoffen, en onder de gedaante van vliezen of vellen. Het ſliep in na die braking, en vroeg daarna om eten: in dat geval had ik veroorloofd hem een ſneedje brood met wat honig beſmeerd, en met eenige druppels rataffia van vruchtkernen beſproeid, te geven.

Schoon de dag vrij bedaard geweest was, liet ik hem ten zes uren des avonds een lepel vol braakſtroop nemen. Het lijdertje braakte niet, maar hij had twee zeer overvloedige ſtoelgangen, waarna hij, na een kopje dun vleeschnat gedronken te hebben, braakte. De ſtoffen waren niets dan ſlijmerig en taai. De ademhaling hield op belemmerd te zijn. Men hoorde geen gepiep meer, ſchoon hij veel ſchreide, en om eten vroeg. Evenwel was

de

de ſtem nog wat ſchor; waarom ik beval hem des ochtends en avonds een halve once van de ſtroop tegen den kinderhoest, zonder eenige andere bijvoeging dan van 2 greinen Ipecacuanha op elke once, te geven. Ik liet hem open lijf blijven houden, zijn eet- en ſlaaplust bleven goed. Den vijfden dag bevond het kind zich zeer wel, en had zelfs geen overblijfſel meer der verkoudheid, die het te voren had.

TWEEDE WAARNEMING.

Het zoontje van den Heer Cuvier, twee en eene halve maand oud, was zeer welvarend geweest, tot op Maandag den 25 Mei 1807. Ten vijf uren wierd dat kind aangevallen door eenen geweldigen hoest, met verſtikking. Zijne tedere moeder, te regt verſchrikt, liet in haar' mond twee Ipecacuanha koekjens ſmelten, bevattende elk een half grein van dien wortel, en zulks aan haar kindje doorzwelgen. Het kreeg daardoor eenige verligting; maar daar de reutelende hoest zich weldra ſterker en hardnekkiger hooren liet, gaf men het een verſterkend en bedarend drankje.

Ik zag hetzelve den 26, des ochtends ten acht uren, het had toen juist een aanval die blijkbaar alle de kenteekenen had van die ſoort van keelziekte, welke men Croup noemt. Ik liet het kind op ſtaandevoet, en van kwartier tot kwartier uurs een lepel vol geven, bevattende omtrent ¾ once van mijn ſtroop tegen den kinderhoest, nog braakverwekkender gemaakt door bijvoeging van een grein braakwijnſteen, opgelost in eene once water, bij elke once van voornoemde ſtroop. Het kind braakte veel: en zoo menigmalen het gereutel eenige belemmering in de luchtpijp aanduide, herhaalde men de gifte der zamengeſtelde ſtroop.

De ſtoffen die het kind uitbraakte waren ſlijmerig, en zeer dik. Dikwijls kwamen zij in den mond; maar daar de poging tot braken dan niet ſterk genoeg was, ſlikte het kind ze weer door. Men beſpeurde ze ook onder de gedaante van kleine witachtige velletjens in zijnen afgang, die goed verteerd zog was.

Den 27 des ochtends, had het kind met ſmaak gezogen en eenige uren geſlapen. Het was vrij vrolijk, maar bleef nog hoestende. Ik ried om alleen de eenvoudige ſtroop te ge-

geven, zonder eenige bijvoeging, dezelve voldoende beſchouwende om open lijf te blijven houden, waarvan ik de noodzakelijkheid had leeren inzien, door de verligting die het voorwerp mijner eerſte waarneming verkregen had van overvloedige buiksontlastingen. Daar die ontlastingen baarblijkelijk den hoest hadden doen ophouden, en de genezing aangebragt, zoo wierd ook de hoest van onzen kleinen lijder losſer, en bragt maar zelden zulke knarsſende en ſchorre geluiden voort.

Men had hem een blaarpleister op den hals geleid; ik ſloeg voor om 'er een ſmeerſel van was en ammoniak bij te voegen, indien de hoest in ſterkte en menigvuldigheid van aanvallen toenam. Dit middel wierd niet noodzakelijk geoordeeld. Ik zag het kind, zonder eenige belemmering der ademhaling, zuigen; men gaf het van tijd tot tijd eenige lepels vol van een aftrekſel van virginiaanſche polygala, met honigazijn van zeeajuin en ſtroop van oranjebloeſems. Den vierden dag was 'er geen teeken van Cronp meer te vinden.

DERDE WAARNEMING. (10)

De zoon van den Generaal DUPONT, 21 maanden oud, tamelijk vet, hebbende eene vaste, goedgekleurde huid, van een levendig karakter, altijd in beweging, en voor zijne jaren eene groote ſpierkracht aan den dag leggende, ſukkelde ſedert eenige dagen aan het tanden krijgen, waarvan hij 'er nog ſlechts dertien had.

Den 18 en 19 November laatstleden, was hij minder vrolijk dan naar gewoonte; hij hoeste van tijd tot tijd; zijne wangen waren bij beurten van eene levendig roode kleur; zijne huid was warm, en hier en daar met roode puistjens en vlakjens bezet. Men ſchreef die toevallen aan het moeijelijk tanden krijgen toe; gaf hem wat minder te eten, liet hem gerſtenwater met honig drinken: de hoest bedaarde, en hij ſliep in.

Maar eensklaps, midden in den nacht, ontwaakt hij door een aanval van een geweldigen hoest,

(10) Voorgelezen bij de Claſſis der Wis- en Natuurkundige Wetenſchappen van 't Inſtituut, den 7 December 1807.

hoest, zoo als men nog niet bij hem had waargenomen, schoon elk tandje dat uitkwam gewoonlijk met hoest voorafgegaan en vergezeld wierd.

Het jagend geluid zijner stem was schor, piepend, zijne ademhaling zoo benaauwd, dat hij ijlings opstond en zijne armen uitstak naar Mevrouw Bergon, zijne Grootmoeder, naast wier bed het zijne stond. De angst en woeligheid van het kind, zoo dikwijls het voelde dat zijne ademhaling belemmerd wierd, noopten deze vrouw, de plaats der tederste moeder vervangende, welke laatste door een niet minder heiligen pligt thans van haren lieven zoon verwijderd was, om het kind in hare armen te nemen, en 'er mede in de kamer op en neder te wandelen, na vooraf alle voorzorgen genomen te hebben, dat het geen koude vatte. Die houding en beweging gaven hem eenige verligting.

Evenwel, toen ik des ochtends ten acht uren bij hem kwam, vond ik in zijnen hoest, of liever in het gedwongen geluid dat uit zijne keel kwam, nog duidelijke kenteekenen genoeg, om daarin de Croup te herkennen. De Heer en Mevrouw Bergon, die mijne Verhandeling over die ziekte gelezen hadden,

vermoedden het wel. Te vergeefs wilde ik het ontveinzen, om hunne vrees, die zij niet vermomden, te verzachten, ik moest 'er wel voor uitkomen, toen zij mij hoorden ſpreken van den lijder te doen braken.

De ademhaling was belemmerd, als verſtikt, maar veel minder dan ze, naar de beſchrijving die Mevrouw BERGON 'er mij van gaf, en die dezelve in alle hare trappen had nagegaan, te voren geweest was. Het reutelen was nog bemerkbaar, maar het verpoosde. Wanneer de pogingen zich korter opvolgden, wierp het kind het hoofd achterover, en bragt zijne hand aan de keel, trachtende zijn das af te rukken, die hij meende de oorzaak zijner verworging te zijn: zijn aangezicht was gezwollen, zijne oogen puilden uit, maar zonder opzetting der bloedvaten. De huid was op den buik, dijen en benen levendig rood, als had hij het roodvonk. Sommige der puistjens die te voren hier en daar op verſchillende gedeelten des ligchaams verſpreid waren geweest, waren verdwenen. De pols was ſnel, zonder hitte der huid; de mond was niet droog, maar integendeel vochtig en fris, en had geen teeken van ontſteking, dan op die plaats in de kaak, waar het tandje gereed ſtond uit te komen;

men; ook dronk het kind met gemak, zonder dorstig te zijn: het had in geen vier en twintig uren ſtoelgang gehad, zijne pis was citroenkleurig, even als in den besten ſtaat van gezondheid.

De puistjens, de roode vlekken, ja zelfs het tanden krijgen kwamen mij voor van minder belang te zijn, dan de verſtikking waarmede het kind bedreigd wierd: daarenboven vond ik in de behandeling, die ik mij voorſtelde te volgen, gelegenheid om daarop des noods, acht te geven. Bijgevolg op het dringendst toeval bij voorkeur lettende, liet ik hem een braakmiddel geven.

Het beſtond uit anderhalf once ſtroop tegen den kinderhoest, eene once water van gezegende distel, waarin een grein braakwijnſteen ontbonden was, met bijvoeging van $\frac{1}{4}$ once oranjewater.

Het kind nam 'er eerst een ſpijslepel vol van; daar die gifte geen uitwerking deed, herhaalde men ze na verloop van een half uur, en drie kwartier uurs daarna gaf men hem een halve lepel ſtroop tegen den kinderhoest. Hij braakte en had ſtoelgang: het geen hij uitbraakte bedroeg omtrent vier lepels vol van een geel water, dat 'er uitzag als de drank

die

die hij gebruikt had. In dat water dreven twee brokken, de eene wat grooter en de andere wat kleiner dan eene witte boon, van dezelfde dikte, en zoo taai dat ik ze tusſchen mijne vingers niet kon verbrijzelen, maar ze daaruit weg glipten, als ik dezelve wilde drukken. Zij waren van eene vuil-witte kleur, en aan hunne randen op ſommige plaatſen, van kleine draadjens of vezeltjens voorzien.

Die twee vaste ligchamen, die zoo zeer geleken naar de geronnen eijwitſtof die de Croup vormt, gingen verzeld van vele platte zeer ſtevige vliesjens, van de grootte ten minſte van den nagel der pink, en die 'er uitzagen als kleine ſtukjens van eene ſchilferende taartkorst.

Na die ontlasting, welke afliep in twee elkander kortopvolgende brakingen, hield de verſtikking op; en wanneer 'er nog eenige bewegingen van hoest zich vertoonden, waren dezelve eenvoudig. De zieke wierp zijn hoofd niet meer achterover, en bragt zijne hand niet meer aan de keel.

Kort op de braking volgde een overvloedige ſtoelgang van ſtevige, donkerbruine, verteerde ſtoffen, en van anderen die weker waren. Ik heb gezegd dat de zieke in geen 24 uren

uren buiksontlasting gehad had, en dat hij aan moeijelijk tanden krijgen leed, hetgeen hij dikwijls ondubbelzinnig te kennen gaf. Ieder weet dat hardlijvigheid in dat geval gevaarlijk is, de braking had dus een dubbeld goed uitwerkſel gehad.

Wel is waar het kind ſpeelde, daar het vermoeid was, een gedeelte van den dag niet als naar gewoonte; maar vroeg echter om eten, en had geen aanvallen meer van ſtikhoest; het at zijne ſoep met ſmaak en gemak; en dronk insgelijks zonder hindernis.

Na den middag was hij vrolijker, en ſpeelde een weinig. Tegen vijf uren verlangde hij te gaan ſlapen Reeds hoorde men eenig gereutel in de keel. Om beter te kennen te geven hetgeen ik hoorde, zal ik het beſchrijven als het geraas dat een loshangend velletje in de luchtpijp maakt, 't welk het gemak van den doortogt der lucht, die daar onophoudelijk tegen aangevoerd wordt, vermindert; iets dat men wel eens ondervindt, zonder juist de Croup te hebben, of niet dan eene ligte Croup van een oogenblik, en waarvan men zich dadelijk ontſlaat door die taaije ſtof uit te hoesten.

Schoon dat gereutel van korten duur was, gevoelde het kind zich toch onlustig, en

woel-

woelde heen en weder in zijn bed. Men nam het op, en wandelde 'er mede wat op en neer. Het gereutel en de hoest hielden toen op; hij at een klein ſneedje brood met appelgelij beſmeerd. Weder te bed geleid, (het was toen acht uren), ſliep hij gerust tot elf uren. De hoest maakte hem wakker, maar niet met die verſchrikkende toevallen van daags te voren, met die benaauwdheid in de keel, die voor verſtikking deed vrezen. Het geluid der ſtem was beurtelings ſchor en piepend; de toonen waren niet zoo dof en diep. Die vergelijking verdreef onze vrees voor het oogenblik, en wij gaven hem ſlechts een halven lepel vol ſtroop tegen den kinderhoest; de aanval van ſtikhoest die zich begon te vertoonen wierd daardoor dadelijk geſtuit.

Meenende reden te hebben van te mogen gelooven, dat de bedreigingen die wij ſedert vijf uren gehad hadden, het voorſpel waren van eenen zwaren aanval, beval ik het braakmiddel toe te dienen zoodra 'er zich eenig ontwijfelbaar teeken der Croup vertoonen zou, om 't even zwaar of ligt; het geen des morgens ten half 3 uren gebeurde. Hetzelfde braakmiddel wierd op dezelfde wijze gegeven; de uitwerking was dezelfde, namelijk braaking en ſtoelgang.

De braking was overvloediger dan de eerſte keer; wij vonden in de ſtoffen niet van die vaste ligchaampjens gelijk daags te voren; maar 'er waren veel van die platte, taaije velletjens in, die wij bij ſtukjens van eene ſchilferende taartkorst vergeleken hadden, zij waren van onderſcheiden grootte, en dreven in een geelachtig vocht. Die vliesjens bleven, niettegenſtaande men het vocht omroerde, afzonderlijk los, en vormde geen klontertjens, gelijk men dat ziet gebeuren met etterachtige opgehoeste of uitgebraakte ſtoffen, die in 't zelfde vat opgevangen worden.

In de ſtoffen van den afgang, die, volgens het gewoon zeggen, galachtig was, vonden wij eene vrij groote hoeveelheid van die zelfde ſtevige vliesjens, als door de braking geloosd waren, alle drijvende, en los van elkander afgezonderd. Dit verſchijnſel wordt verklaard uit de gewoonte die kinderen hebben, van alles wat hun door den hoest in den mond komt door te ſlikken.

Daar de aandrang tot buiksontlasting zich telkens deed gevoelen, en menigvuldige perſingen veroorzaakte, nam men zijn toevlugt tot een klisteer van lijnzaad-afkookſel; de ingewanden wierden daardoor geſtild en verzacht,

en

en het kind at van tijd tot tijd. Den tweeden dag na den aanval der ziekte, zijnde den 21 der maand, bragt het kind bedaard, en zelfs vrolijk door, uitgenomen eenige ras voorbijgaande pijn van de tanden, en het hoestje dat daarmede veelal gepaard gaat.

Die pijn wierd ten 7 uren heviger, maakte het kind woelig, en bragt het aan 't schreijen en schreeuwen: het geluid had geen der kenteekenen van dat der Croup. Wij gaven hem allcenlijk een spijslepel vol van de gewone stroop tegen den kinderhoest, waarbij op elke once gevoegd was $\frac{1}{4}$ once honigazijn van zeeajuin, en even zooveel oranje-water. Dit mengsel bedroeg twee gewone lepels vol, dus twee giften. Het kind viel in slaap; en daar niets belemmering in de luchtpijp aanduidde, bepaalde men zich, voor den volgenden dag, tot denzelfden lepel vol stroop, twee maaltijden als naar gewoonte, het sneedje brood met appelgelij, en water met suiker in plaats van 't gerstewater met honig, dat hem tegenstond. In den morgenstond had hij eenen stoelgang die overvloedig en van goede stoffen was.

Die dag, en de twee volgende, de 23 en 24 waren omtrent de zelfde; ook wierd 'er gee-

geene verandering in de behandeling gemaakt. Het kind at en dronk met hetzelfde vermaak en gemak, het was even vrolijk, zelfs meer aanhoudend; het liep en fprong fchier den ganfchen dag, vooral wanneer men zong of op de viool fpeelde, daar de muzijk bij hem eene ingefchapen neiging fcheen te zijn, die hem altijd tot een bedarend middel verftrekt heeft.

Maar alle avonden, tusfchen 6 en 7 uren kwam de pijn der tanden weder, en insgelijks de hoest.

Dat laatstgenoemde toeval was den 24 hardnekkiger, het geluid der ftem was belemmerd, een weinig fchor, met een wel is waar ligt, maar niet te min zeer duidelijk gereutel. Men gaf een lepel vol van het laatstgenoemde mengfel der ftroop met de zeeajuin - honigazijn en 't oranje - water.

Ingevalle die foort van hoest zich ook nog des nachts mogt laten hooren, beval ik om dadelijk een lepel vol van de ftroop, met den braakwijnfteen aangezet, te geven, en een half uur naderhand nog een lepel vol. Ik had de gifte des braakwijnfteens verminderd op een half grein, opgelost in eene halve once water van gezegende distel, in plaats van een grein op eene once van dat water. Die vermindering was gegrond op de waarne-

ming dat de eerste gifte sterken buikloop met persingen had veroorzaakt.

Gelukkig was mijne voorzorg onnoodig, want het kind sliep tien uren achtereen, zonder dat nu en dan een weinig hoest, veroorzaakt door eene geringe ontsteking van 't tandvleesch, en de scherpte van 't speeksel, hem wakker maakten. Den 25 des morgens, nam hij een lepel vol stroop tegen den hoest, bereid, gelijk hier boven gezegd is, en had een stoelgang. Het overige van den dag had hij, schoon zeer vrolijk, eenige ligte aanvallen van hoest, met een gereutel dat ons te kennen gaf, dat 'er een nieuw samengroeisel in de luchtpijp gevormd wierd. Hierom bepaalde men, dat hij, des anderen daags ochtends, den 26 der maand, de met braakwijnsteen aangezette stroop, volgens 't laatste voorschrift gebruiken zou. Dit geschiedde. Hij braakte zeer veel geel vocht, met eenige slijmige draden, men zag 'er maar weinige van die eiwitstoffige vezels in. Wij namen zelfs waar dat zij hoe langer zoo kleiner wierden, en dat men 'er ter naauwernood eenige in de laatstuitgebraakte stoffe, die uit een wat dikker geel vocht bestond, vinden kon.

De stoffen van den stoelgang waren van

eenen

eenen beteren aard; men vond 'er geene vel-letjens in. Het kind vroeg om zijne ſoep, was levendig, zeer vrolijk, en hervatte met gretigheid alle zijne vorige ſpelen: 't ſprak en ſchreeuwde, zonder dat men eenige verandering in zijne ſtem beſpeurde, die eenige belemmering van het ſtrottenhoofd of der luchtpijp te kennen gaf.

In weerwil van dien gunſtigen toeſtand, waaruit men kon opmaken dat het kind geheel herſteld was, verordende ik, om 'er mij des te meer van te verzekeren, om hetzelve alle ochtenden en avonden een lepel vol van de gewone ſtroop tegen den kinderhoest te geven, bij twee oncen van welke ik twee greinen zeer fijn poeder van Ipecacuanha, $\frac{1}{4}$ once witte honig, en $\frac{1}{2}$ once gedestilleerd water van klaprozen had laten bijvoegen. Dit voorſchrift is men met de grootſte naauwkeurigheid zes dagen lang nagekomen; daarna heeft men het verminderd tot op een lepel alle ochtenden. De buiksontlastingen zijn zeer geregeld geweest, de eetlust zeer goed, de ſlaap gerust: — zijne gezondheid is door geen toeval geſtoord geworden, uitgenomen eenige pijn van de tanden en bewegingen van hoest, welke de geheele wereld kent, en die in geen

verband met de Croup ſtaan; en die pijn en hoest zullen waarſchijnlijk zich nog wel van tijd tot tijd vernieuwen als hebbende het kind nog maar veertien tanden; die veertiende is op den 2 December geheel doorgekomen.

Van den 7 November ingeſloten, tot op den 7 December, op welken dag ik deze waarneming bij de afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenſchappen van het Inſtituut heb voorgelezen, heeft de *Zoon* van den Generaal DUPONT eene zoo bloeijende gezondheid genoten, als voor zijne ziekte. Dezelve is blijven ſtand houden, en nog dezelfde heden den 24 December. Wij mogen dus verzekeren, dat de Croup in zes dagen geheelenal genezen is geweest, ingevolge van eene eenvoudige behandeling, ingerigt naar de grondbeginſelen in onze Verhandeling vastgeſteld. Vele mijner Kunstgenoten hebben mij gezegd even gelukkig geweest te zijn, daar zij denzelfden weg ingeſlagen, en het voorregt hadden van, even als ik, met den eerſten of tweeden aanval bij den lijder geroepen te zijn, hoedanig gedrag alleen die ouders houden kunnen, welken men deze ziekte heeft leeren kennen.

Op het verwijt, hoe weinig ook doorgedacht, dat men mij gedaan heeft, van den

moe-

moederen een schrik en bekommernis aangejaagd te hebben, door mijne Verhandeling over de Croup bekend te maken; op het beklag van ouders, wier kinderen de slagtoffers dier wrede ziekte geworden waren, dat zij dezelve niet gekend hadden, zal ik alleen dit antwoord geven: waaraan heeft de Zoon van den Generaal DUPONT zijn behoud te danken? Is het niet aan de vaardigheid waarmede men hem ter hulp gesneld is, 't geen hem ten minste voor de noodzakelijkheid beveiligd heeft van tot heviger middelen zijnen toevlugt te nemen, gelijk blaarpleisters, vlugge smeersels, aderlatingen, enz. Aan wie heeft hij die zoo wezenlijk noodzakelijke vaardigheid te danken? Is het niet aan de kennis der Croup, welke Mevrouw BERGON gehaald had uit het tafereel der kenschetsende teekenen dier ziekte, welke mijne Verhandeling haar aan de hand gaf: Verhandeling, die zij niet oppervlakkig gelezen had, maar zoo bestudeerd, dat zij 'er een uittreksel uit gemaakt had. Voorzeker heeft die kennis haar bekommernis voor haren kleinzoon gegèven; maar het was eene verlichte bekommernis; zij deed haar het onderscheid bemerken tusschen eene soort van gewonen hoest, en die

der Croup; zij heeft haar de verpligting doen gevoelen van zich tegen het toenemen van het kwaad te verzetten.

Ik kom 'er voor uit dat mijne bedoeling was om ouders, en hun die belast zijn met de opvoeding van kinderen bekommernis aan te jagen, omtrent den aanval dier noodlottige ziekte. Maar, terwijl ik dat deed, trachtte ik hun te onderwijzen, niet alleen omtrent hetgeen zij te vrezen hebben, maar bovenal omtrent het gedrag dat zij houden moeten om zich voor de dreigendſte ongelukken te behoeden. En nu verklaar ik dat het mij geenszins berouwt zulk eene bekommernis gebaard te hebben. Veeleer zou het mij kunnen berouwen, dat ik ze niet algemeener had kunnen verſpreiden, indien ik zulks in mijne magt had gehad, omdat ik dan meer nut zou geſticht hebben. Maar ik heb gedaan hetgeen ik konde, en hieromtrent is mijn hart gerust.

Gevolgtrekkingen uit de voorafgaande Waarnemingen.

Uit de bijzonderheden waarin ik getreden ben, ten einde het tafereel dezer ziekte getrouwer, en uit dien hoofde leerzamer te maken, zal een lezer, die van ſtap tot ſtap den zieken en de ziekte volgt, zien:

1. Dat die ſtremming der eiwitſtof in de luchtpijp gemakkelijk op nieuw gevormd en hervoortgebragt wordt, en dat men niet aan eene gevaarlijke zekerheid en gerustheid moet toegeven, na dat 'er eenige gedeelten dier ſtoffe uitgeworpen zijn, en door een ſtaat van kalmte gevolgd worden.

2. Dat, wanneer men de ſoort van hoest, die zij veroorzaakt, oplettend nagaat, het op en neêr bewogen worden eener dikke ſtoffe in de keel, den trap van belemmering in de ademhaling, welke zij te weeg brengt; men ze, om zoo te ſpreken, zich ziet vormen, aangroeijen, verdikken, uitbreiden.

3. Dat men die toevallen, hunnen voortgang, en uitwerkſels onderling vergelijkende, derzelver toenemen kan voorkomen, door dezelve naar evenredigheid te beſtrijden met de opgegeven geneesmiddelen.

4. Dat de braking, verwekt in het oogenblik waarin die toevallen zich vertoonen, en zoo dikwijls zulks gebeurt, een zeker middel is om te ſlagen.

5. Dat men des te zekerder kan zijn van een goed gevolg, wanneer men het braakmiddel van het eerst begin der ziekte af kan toedienen.

6. Dat de bijvoeging van den braakwijnſteen bij de ſtroop, welke wij tegen den hoest der kinderen gebruiken, de werking van de laatstgenoemde zekerder maakt, en ze uitbreidt tot op het darmkanaal; iets dat, vooral bij kinderen, die in hun tanden krijgen zijn, een kostbaar voorrecht oplevert.

7. Eindelijk, van hoe veel belang het is dat de eigenaardige kenteekenen Croup door ouders en perſonen, die met de zorg en opvoeding van jonge kinderen belast zijn, genoegzaam gekend worden, ten einde zij die ſoort van verſtikking zouden kunnen onderkennen, en niet uitſtellen om hulp te vragen.

VIERDE WAARNEMING.

Schoon ik het mij tot een wet gemaakt heb, van geene waarnemingen van beoefenende Geneeskunde aan te halen, dan zulke die ik zelve gedaan heb, geloof ik echter de proef van de groote werkzaamheid der koolſtofzure ammoniak te moeten opgeven, welke mijn kunstgenoot, de Heer Sedillot de jonge medegedeeld heeft, aan de Academie van Geneeskunde te Parijs. Geroepen zijnde bij een kind dat ſedert 6 dagen, in weerwil der met oordeel door een Heelmeester toegediende geneesmiddelen, nog hevige aanvallen van den Crouphoest had, was hij van gevoelen dat de hardnekkigheid der ziekte werkzamer middelen vorderde, vooral om die taaiheid te verdunnen, welke de ſlijm niet ophield van te krijgen, en om eene groote ſtremming voor te komen. De koolſtofzure ammoniak kwam hem voor het krachtigst middel te zijn, om die uitwerking te doen. Bij een blaarpleister, die men reeds gelegd had, voegde hij inwrijvingen aan de zijde der luchtpijp met het ammoniakaal was - ſmeerſel, en ſchreef een likpotje voor, van koolſtofzure ammoniak in ſtroop van Venushaar, ter evenredigheid van

6 greinen op eene once ſtroop, om daarvan van tijd tot tijd een eijerlepeltje vol te geven, tot dat de ademhaling en het geluid onbelemmerd wierden. Een goed gevolg bekroonde dezen zijnen raad.

Men vindt bij vele Schrijvers, met roem bekend door eene gelukkige praktijk, getuigenisſen ten voordeele van het inwendig gebruik van hetgeen men toen noemde vlug loogzout, vluggen geest van ammoniakzout, van hertshoren, enz., in ziekten die afhangen van de verdikking van 't vezelvocht, van 't ſlijm dat de luchtwegen beſmeert, bij voorbeeld in de engborstigheid.

Aanmerkingen omtrent de kwikbereidingen.

UIT de wijze, waarop ik mij over de kwikbereidingen uitgelaten heb, hebben ſommige beſloten dat ik dezelve volſtrektelijk uit de behandeling der Croup verbande, niet tegenſtaande de zeer voordeelige getuigenisſen van de Geneeskundigen in Engeland, en de Vereenigde Staten, die dezelve veel gebruikt hebben vooral de *Calomel*. Daar zulk een beſluit

ſluit niet volſtrekt mijn gevoelen is, moet ik mij hier duidelijker verklaren. Voorzeker moet het gemak waarmede dat metaal, 't zij onder zijne natuurlijke gedaante, omhuld door eenige vette zelfſtandigheid, 't zij onder die van een zout, in de kleinſte vaatjens indringt, het zeer geſchikt maken om het verdikt ſlijm, dat de Croup vormt, te verdeelen en te ontbinden.

Bij deze kracht paart het die van een bijna onmisbaar buikzuiverend middel te zijn, vooral voor kinderen, wanneer het gepastelijk vereenigd is met zelfſtandigheden, welke die zelfde eigenſchap hebben. In die twee betrekkingen moet men 'er een goed gevolg van verwachten, vooral in de laatſte, en het is zelfs uit dien hoofde dat het 't zijne toegebragt heeft, aan de goede uitwerkſelen van de behandeling der Croup: want oplettend nagaande de met genoegzame bijzonderheden medegedeelde waarnemingen, om den voortgang der ziekte te kennen te geven, en de veranderingen in de werkingen des dierlijken ligchaams voortgebragt, na het toedienen van onderſcheiden geneesmiddelen, zal men met mij erkennen, dat de beste verandering die men bij kinderen waarnam, welke *Calomel* gebruikt hadden, dan eerst duidelijkst was, wanneer

de-

dezelve eerst meerder of minder overvloedige buiksontlastingen gehad hadden.

Daar ik reeds heb doen opmerken, dat het van belang was om dagelijks in die ziekte open lijf te houden, zou ik geene de minste zwarigheid maken om de zoete kwik te gebruiken, indien de in mijne Verhandeling opgegeven middelen, of andere die men gewoonlijk met vrucht aan kinderen geeft, onvoldoende bevonden wierden; maar de aard van dat geneesmiddel verpligt ons deszelfs gebruik aan 't oordeel van eenen verlichten Arts te onderwerpen.

Men heeft in de tweede en derde door mij bijgebragte waarnemingen de bevestiging kunnen opmerken, van de groote baat, waarvan aan de gang gehouden buiksontlastingen in de Croup zijn. Ik dring des te meer op dat geneesmiddel aan, daar ik geene andere oorzaak, dan het nalaten van 't zelve, heb kunnen vinden van den dood van twee kinderen, bij welke ik weinige uren voor den dood geroepen ben geweest; de Croup was ligt geweest, met groote tusschenpozingen in de eerste drie dagen; de toevallen waren niet verergerd dan sedert den vierden dag, zijnde het tijdstip waarop de hardlijvigheid begonnen

was,

was, welke door niets kon genezen worden, om dat de verſtikking op zijn hoogst was, en de krachten uitgeput, bij gebrek van doorſtraling.

Aanmerkingen omtrent het ſtelſel dat de ontſteking wezenlijk eigen aan de Croup zij.

Indien men oordeelen wilde naar de gehechtheid, welke vele toonen om ſtaande te houden, dat de Croup onder den rang der wezenlijke onſtekingsziekten behoort, uit de redekavelingen achter welke zij zich verſchanſen, zou men lust krijgen van te gelooven, dat zij alleen weerhouden worden van hun gevoelen te laten varen, door het leed dat het hun doen zou van te moeten bekennen, dat zij het op goed geloof hadden aangenomen. Indedaad ſommige losſen de tegenwerping die wij hun maken, dat de teekenen en ſporen van onſteking geheel ontbreken, op, met te zeggen: de verſtikking is zoo geweldig, doodt zoo vaardig, dat zij aan de uitwerkſels der ontſteking den tijd niet geeft van zich op eene duidelijke wijze te openbaren; maar

maar het is 'er intusschen niet minder waar om, dat de ziekte altijd met eene onsteking begint. Andere beweren dat de verdikking, de lijmerigheid, de digtheid der eijwit- en slijmstof niet begrepen kunnen worden, zonder eene ten minste voorafgaande ontsteking. De geneeskundige praktijk levert een aantal van daadzaken op, welke dat gevoelen weerspreken; ik zal mij daarbij dus niet ophouden. Wat betreft de eerste *stelling*, die zal ik alleen bestrijden met het volgend *dilemma:* of de Croup is geene wezenlijke ontstekingsziekte, en dan vervalt uwe stelling; of zij is het wel, en dan moet men sporen van dien aanleg der vaste en vloeibare deelen vinden, wanneer de ziekte langzaam voortgaat, en de doodelijke verstikking niet eensklaps voorvalt. Maar bij kinderen, wier aanvallen van Croup vervangen zijn geworden, door vrij lange tusschenpozingen van hoest, en welke van die ziekte hersteld zijn, in weerwil van de hevigheid der aanvallen die zij doorgestaan hebben, heeft men, hoe naauwkeurig men ook, zoowel inwendig als uitwendig, de keel onderzocht had, benevens den aard der stoffen die zij uitspogen, geen uitwerksel of blijk gevonden van eene bestaande of bestaan hebbende ont-

ontſteking. Die uitvlugt van geene hevige ziekte te erkennen zonder ontſteking, moet niet meer gangbaar zijn. Wie heeft daarenboven geene engborstigen gezien in de hevigſte benaauwdheden, vrezende elk oogenblik te verſtikken, zonder koorts of ontſteking te hebben? Beoefenende geneeskundige waarnemers hebben ons een aantal van die voorbeelden in hunne werken nagelaten.

Ik beken dat, wanneer ik de toevallen der vochtige engborstigheid (*asthma humidum*) met die der Croup vergelijk, ik tusſchen die beiden zulk eene groote overeenkomst gevonden heb, dat ik zou overhellen om de laatstgenoemde ziekte, onder den rang der engborstigheden te plaatſen, en haar te noemen SLIJMACHTIGE ENGBORSTIGHEID. Dit zij voor ditmaal genoeg.

De grenzen die ik mij voorgeſchreven heb in dit werk, veroorloven mij niet de vereischte pleitredenen op te geven, om de zoo even gemaakte vergelijking te regtvaardigen, en de Croup uit den rang der keelziekten uit te ſchrappen, welke laatſte, door vroegere en latere Schrijvers naauwkeurig beſchreven, alle ontſtekingsziekten zijn, en geene gelijkenis met de Croup hebben, dan alleen door den

hoest

hoest en de benaauwdheid der ademhaling; die ſomwijlen tot eene onvolkomen verſtikking toeneemt; maar die toevallen zijn in beide die ziekten zeer verſchillend; en dat verſchil is duidelijk, vooral in den hoest.

Aanmerkingen over den hoest.

DAT toeval oplettend beſtudeerd hebbende, is het mij voorgekomen, (en andere hebben dezelfde waarneming gemaakt,) dat 't niet is 't geen men gewoonlijk hoest noemt; dat is, die krachtsinſpanning welke de natuur in 't werk ſtelt, door eene herhaalde zamentrekking van 't middelrif, en der borst- en buikſpieren, om uit de longen eene groote uitgebreidheid luchts uit te ſtoten, welke door hare *masſa* en ſnelheid uit de luchtpijp, het *ſtrottenhoofd*, het achterſte gedeelte des monds, het hoofd des ſlokdarms, en zelfs uit den ſlokdarm, dat hinderend wezen uitdrijft, dat de ademhaling of doorzwelging, en ſomtijds beiden te gelijk, belemmert; het is niet, zeg ik, in die krachtsinſpanning dat de Crouphoest, natuurkundig beſchouwd, beſtaat; het geluid der

der ſtem 't welk denzelven eigenaardig kenſchetst, wordt niet voortgebragt, ten minsten zoo het mij voorkomt, door den uitgang der lucht; de luchtpijp gedeeltelijk verſtopt zijnde verzet zich daar tegen; 't is niet in de uitademing, maar in de inademing dat hij dat geluid aanneemt, dat hem eigenaardig kenſchetst; 't is de moeijelijkheid welke de lucht ondervindt van in de luchtpijp te kunnen indringen; 't is derzelver herhaalde ſtooting tegen het ſtrottenhoofd, of de terugſtooting die zij van den onderkant aldaar ondergaat, welke het jagend en ſchor geluid veroorzaken, tot dat de hinderpaal, die haren doorgang vernaauwt, ruimte voor haar gemaakt heeft, 't zij door hare uitſtooting, of aanvoeging tegen de wanden der luchtpijp. Alsdan is de ſtem zuiverder, wordt piepend, en binnen weinige oogenblikken tot haren vorigen klank te rug gebragt, terwijl zij bij anderen alleen een weinig heeesch blijft.

In de ontſtekingskeelziekte welke voor hare zitplaats het zachte verhemelte, het ſtrotklepje en de amandelen heeft, is de ſtem ook bezwaard, dof, ſchor zelfs, ſomwijlen geheel verloren; maar men hoort een ander geluid, eenen anderen klank in de keel, gemakkelij-

 ker

ker te herkennen dan te beſchrijven; het geluid is niet dat van den Crouphoest.

Men heeft het van zooveel belang geoordeeld, om den bijzonderen klank van den hoest wel te kennen, dat men getracht heeft daarvan eenig denkbeeld te geven, door hem te vergelijken bij het hoendergeſchreij, het geſchreeuw van ſommige dieren, met het gedruisch 't welk de luchtpijp van eene eend maakt, wanneer men daarin blaast, na ze uit het ligchaam genomen te hebben. Alle die vergelijkingen zijn onnaauwkeurig; men kan op 't meest eenige nabootzing van den Crouphoest herkennen, in den hoest welke veroorzaakt wordt wanneer eenig vast ligchaam in de luchtpijp valt, of wanneer men dezelve dermate drukt, dat hare doorſnede veel verkleind wordt; en nog is 'er dan eene verſchillende wijziging, door dat het geluid der ſtem in de Croup grover, heeſcher, belemmerder, en hare wijze van hoesten minder ſtuipachtig is.

Die hoest is bij alle lijderen juist niet even zwaar: de verſcheidenheid hangt niet af van het ligchaamsgeſtel, de ſterkte, den vorigen ſtaat van gezondheid des zieken; maar de bijzondere toon van de ſtem is in den grond dezelfde, en indien hij gepaard gaat met eene groo-

groote moeijelijkheid in de ademhaling, en de toevallen welke ik beſchreven heb, duidt hij ontwijfelbaar de ziekte aan, waarmede wij ons bezig houden.

Belangrijk voorzeker zouden naſporingen zijn omtrent het geluid der ſtem in de verſchillende oorzaken, die de werktuigen, tot derzelver vorming geſchikt, ontſtellen. Wanneer men dat geluid op eene duidelijke, en op waarnemingen gegronde wijze, ſoortelijk beſchreef, zou men het daarheen kunnen brengen, om den kramp of zenuwachtigen hoest te onderſcheiden, van dengenen die gevormd wordt, door eene vaste of vloeibare, van den natuurlijken ſtaat afgewekene, ſtoffe; eene gewigtige onderſcheiding om zich te bepalen tot deze of gene behandeling. Men vindt voorbeelden van waarnemingen over dat onderwerp in de werken van Hippocrates, voornamelijk in de *prænotiones Coacæ*, waarvan ik alleen de volgende krachtſpreuk zal aanhalen, die mij voorkomt veel overeenkomst te hebben met de ſtem der Croup: *In vocis defectione* enz. dat is: *wanneer de ſtem ontbreekt, en de ademhaling is als van iemand die verſtikt, zoodat dezelve duidelijk en zigtbaarlijk als met moeite geſchied, dan is 'er een dreigend gevaar.*

TAFEL

DER

ONDERWERPEN.

Op

Einde van de Tafel der onderwerpen.

ON-

ONDERRIGT

BIJ WIJZE VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN, OMTRENT EENE SOORT VAN HOEST WELKEN MEN *CROUP* NOEMT,

die inzonderheid kinderen aangrijpt van hunne geboorte af, tot op de twaalf jaren.

---

1. VRAAG. WAT *is de Croup?*

ANTWOORD. Aldus wordt een hoest genoemd van eenen bijzonderen kenſchetſenden aard, en die de kinderen ſpoedig ombrengt, in de benaauwdheid eener hevige verſtikking, wanneer men dezelven niet ſpoedig ter hulp komt.

2. V. *Welke zijn de eigenaardige kenteekenen van dien hoest?*

A. Het kind dat daardoor wordt aangevallen, ondergaat zulks op het oogenblik, dat het eene zeer goede gezondheid ſchijnt te genieten. Eensklaps ſpant het, al hoestende, verdubbelde krachten in, als om iets uit te werpen, dat hem in de keel zit, en de ademhaling belet. Het geluid zijner ſtem is grof,

ſchor of piepend. Benaauwd werpt het kind zich heen en weer, als iemand die op het punt is van te verſtikken. Het hoest niets op dan eene ſlijmerige, als draden ſpinnende ſtoffe, en in kleine hoeveelheid. Zijn hoest houdt dan op. Het wordt weer vrolijk, en krijgt zijnen lust tot ſpelen weer. Ook komt de eetlust weerom. Het neemt, geſpeend zijnde, met ſmaak zijn gewoon voedſel na zich, of de borst, wanneer 't nog zuigt, en ſlaapt gerust in.

3. V. *Duurt die ſtaat van kalmte lang?*

A. Niet altijd even lang: ſomtijds twaalf uren, op het meest; en ſomtijds ſlechts twee uren.

4. V. *Wat kan men uit den langen of korten duur daarvan opmaken?*

A. Hoe langer het tijdsverloop is tusſchen de vernieuwde aanvallen van hoest, des te minder kan men vrezen van het geweld der ziekte, daar zij ſlechts langzaam voortgaat. Maar hoe ſchielijker integendeel de aanvallen zich onderling opvolgen, des te grooter vrees is 'er, dat de zieke door verſtikking in minder dan drie dagen omkome.

5. V. *Welk onderſcheid is 'er tusſchen den eerſten en tweeden aanval?*

A.

A. De tweede aanval is geweldiger en duurt langer dan de eerſte, en de volgende zijn het nog meer.

6. V. *Waarin beſtaat het toenemen van die hevigheid?*

A. De hoestſchokken volgen elkander rasſer op, de ademhaling is benaauwder, de ſtem grover, meer piepend, verzeld van een buitengewoon geſchreeuw, 't geen men met dat van een hoen, of van eenig ander vertoornd dier vergeleken heeft. Het aangezigt wordt rood, blaauw, en blijft opgezet: de oogen puilen uit, de bloedvaten van den hals zwellen, de zieke werpt het hoofd achterover, en brengt zijne hand voor na de keel, als wilde hij iets wegrukken dat hem benaauwt. Zijne borst wordt naar de zijden uitgezet, maakt weinig beweging, maar men bemerkt die duidelijk langs de keel of luchtpijp, die op en neer gaat. De ſtof die uit den mond komt is dradiger, dikker: dikwijls is men verpligt die met de vingers weg te nemen, zoo kleverig is zij. Echter behoudt het kind midden onder al dien angst alle zijne tegenwoordigheid van geest, en antwoordt, als leed het niets, op het geen men hem vraagt. Nog meer: de doorſlikking is onbelemmerd, en hij

eet en drinkt met gemak; die twee voorregten zijn bestendig en bijzonder eigen aan dezen hoest.

7. V. *Aan welke teekenen zal men erkennen dat de ziekte haren hoogsten trap bereikt heeft.*

A. De pols, die, in de aanvallen van den hoest, levendig, ras, somtijds hard was, wordt klein, slap, zwak, met behoud van zijne snelheid. De hoest is niet meer dan een reutel, en de borst blijft bijna onbewegelijk. Met de pogingen die de zieken doen om op te werpen, zoo zij daar nog krachten genoeg toe hebben, heeft men 'er gezien die eene soort van vellen of lappen van eene vuil-grijzekleur uithoesten, somtijds geel, of rozekleurig. De Croup heeft dan haren hoogsten trap bereikt, en 't kind is in 't grootst gevaar.

8. V. *Zijn 'er eenige oorzaken, die afhangen van het ligchaamsgestel, dat is, den gewoonen staat, der kinderen, en van de gesteldheid der lucht, die bijzonderlijk aanleiding en aanleg geven tot die ziekte, en ons bijgevolg op onze hoede moeten doen wezen tegen haare vorming?*

A. Wat betreft het llgchaamsgeſtel der kinderen, wij merken voor eerst aan, dat de Croup gemenelijk niet dan kinderen beneden de zeven jaren aantast. Wij zeggen gemenelijk, want ſlechts zelden ontmoet men haar bij kinderen die ouder zijn. Evenwel dewijl 'er ſommige gevonden zijn, zoo is zulks genoeg om 'er op te pasſen, zoodra men bij dezelve eenen buitengewonen hoest beſpeurt, zoo als wij dien in de antwoorden op de vierde en zesde vraag beſchreven hebben.

Ten tweede; kinderen die vet, en bijgevolg grof, ſlap, weekvezelig en zwak zijn, grote ſlapers, die altijd houden van te zitten of te liggen, en ligtelijk verkouden worden, zijn 'er meer aan onderhevig, dan andere van een verſchillend ligchaamsgeſtel.

Wat de luchtsgeſteldheid betreft, men heeft opgemerkt dat de Croup zich bijna altijd op vochtige plaatſen vertoond heeft, wanneer 'er veel van die zoogenaamde zinkinghoesten, of algemeen heerſchende verkoudheden regeerden, of geregeerd hadden.

Waaruit volgt, dat onder die twee omſtandigheden, namelijk wanneer het weder vochtig is, om 't even koud of warm, en wanneer de kinderen bijzonder vet zijn, men dezel-

zelve omzigtiger moet oppasfen als zij hoesten, en die hoest hun eensklaps overvalt.

9. V. *Hoe moet men zich gedragen?*

A. Zoodra men bemerkt dat een kind, zonder vooraf eenige ongefteldheid, groot genoeg om vrees inteboezemen, gehad te hebben, plotfeling overvallen wordt van den hierboven befchreven hoest, en belemmering der ademhaling, dan moet men, verre van ftil te zitten, gerust gefteld door de kalmte die op den aanval volgt, dadelijk een Geneesheer halen, om den voortgang der ziekte te ftuiten, en de verftikking voor te komen; zonder eenen nieuwen aanval af te wagten.

Men geve het kind niets te eten, of alleen een fneedje brood met wat honig befmeerd, of gefopt in gefuikerd water: men geve het dikwijls te drinken, en bij kleine teugen te gelijk, van een drank bereid van eene pint water, waarin eene middelmatige groote knol en ftukje zoethout, zoo lang en dik als de pink, gekookt hebben.

Wanneer men niet dadelijk de hulp van een Arts erlangen kan, zal men beginnen met een braakmiddel te geven, welk geneesmiddel allerbelangrijkst is van 't eerfte begin af der ziekte. Ik fla tot dat einde het volgend voor;

om

omdat het in weinig minuten bereid kan worden.

Neem zes lepels vol zuiver, heet water; laat daarin ſmelten twee greinen braakwijnſteen, en een lepel vol ſuiker of witte honig: bij die ſoort van ſtroop moet men voorts roeren twaalf greinen tot een ontastbaar poeder geſtoten Ipecacuanha. Doe 'er dan nog bij een lepel vol oranjewater of goeden wijn; en bewaar dit mengſel in eene flesch, alleen met een peperhuisje toegeſtopt.

Zoo dikwijls men daarvan gebruiken wil, moet men de flesch omſchudden, ten einde de Ipecacuanha terdeeg met de andere inmengſels te vereenigen.

Men geeft voor eerst een halven lepel vol aan een kind beneden het jaar, een weinig meer aan een van omtrent twee jaren, en een geheelen lepel vol aan een dat ouder is.

Wanneer het kind na verloop van een kwartier uurs niet mogt braken, dan zou men dezelfde gifte nog eens moeten geven, daarmede voortgaan tot dat de zieke eene lijmerige, dikke, dradige ſtoffe opgaf, en de ademhaling volkomen vrij was. Bij elke braking moet

men

men twee of drie lepels vol laauw water laten drinken.

Na deze voorlopige behandeling, moet men den zieken aan de zorg van den geroepen Geneesheer overgeven, want 'er kunnen omſtandigheden voorkomen, waarin de toevallen noodzaken om tot de aderlating, blaarpleisters en andere middelen zijnen toevlugt te nemen, waar over de ondervinding en ſcherpzinnigheid van eenen Geneeskundigen alleen kunnen oordeelen.

NB. Dit onderrigt is opgeſteld naar aanleiding der Verhandeling over de Croup, van den Heer DES ESSARTS, Lid van het Inſtituut; ten gebruike van Ouders en andere perſonen belast met de opvoeding van jonge kinderen, en welke geene de minſte geneeskundige kundigheden hebben.
